چـــۆن

قورئانـــی پیرۆز لەبـــەر ئەكـــەیت ؟

نوسینی

د.يحيى بن عبدالرزاق الغوثاني

وەرگێڕانی بە دەستكاریەوە

يحيى ستار شێخانی

پێداچونەوەی

مامۆستا جمعە علی خورشید

(پێش نوێژو وتـار خوێنی مزگەوتی ئـاشتی لە كەركوك)

لە بەرهەمەكانی ماڵپەڕی ئاشتی/ كەركوك

www.ashtyk.com

ka.ashty@yahoo.com

ژ.مۆبـایل : ٠٧٧٠١٢٨٤٥٣١

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

پێشەكی وەرگێڕ

إن الحمد لله نحمده ونستعينه ونستغفره ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ومن سيئات اعمالنا ، من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له ، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له ، وأشهد أن محمداً عبده ورسوله﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ١٠٢ ﴾ [آل عمران: ١٠٢] ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمُ ٱلَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَآءً ۚ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ ٱلَّذِي تَسَآءَلُونَ بِهِۦ وَٱلْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ١ ﴾[النساء: ١] ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَقُولُواْ قَوْلًا سَدِيدًا ٧٠ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ٧١ ﴾[الأحزاب: ٧٠ – ٧١] .

أما بعد :

فإن أصدق الحديث كلام الله ، وخير الهدي هدي محمد ﷺ،وشر الأمور محدثاتها،وكل محدثة بدعة ، وكل بدعة ضلالة ، وكل ضلالة في النار.

موسڵمانی بەڕێز لای هەموان ڕوون و ئاشكرایە كە قورئـانی پـیرۆز بناغـەی ئیسـلامە و هـەموو كەسـێك پێوسـیتی پێیەتی كەجێگیر بێت لەناوسینگیدا، بۆئەوەی زیاترئیمانی پتەو بێت و ئەجرو پاداشت زیاتر وەربگرێت لای خوای گە ورە چونكە پێغە مبەری خوا ﷺ فەرمویێت: (مَنْ قَرَأَ حَرْفاً مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ حَسَنَةٌ، وَالحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لاَ أقول: ألم حَرفٌ، وَلكِنْ: أَلِفٌ حَرْفٌ، وَلاَمٌ حَرْفٌ، وَمِيمٌ حَرْفٌ)[1]، واتـە: هەركـە سـێك پیتێـك لـەقورئانی پـیرۆز بخوێنێتەوە خێرێكی بۆ ئەنووسرێت، وەخێریش (یەك) بە (دەیە) من نـالێم (الم) پیتێكـە، بـەڵكو (الـف) پیتێكـەو (لام) پیتێكەو (میم) پیتێكە، چونكە موسڵمانێكی زۆر هەیە ئەیەوێت قورئانی لەبەركات بەڵام شێوازی لەبـەركردن نازانێت چۆنە،بۆیە بەپێویستم زانی ئەم كتێبە وەرگێڕم بۆ زمانی كوردی بەڵكو موسوڵمانان لێـی سـوودمەند بـن، داوا لە خودای گەورە دەكەم ئەم كارەم لێ قبووڵ بكات وە دوور بێت لە ڕیاو سومعە.

آمين والحمدلله رب العالمين

یحیى ستار محمد

٢٦/ رمضان /١٤٣١ك

٥/ ٩/ ٢٠١٠ز یەك شەممە

---

(١) صحيح: رواه الترمذي(٢٩١٢) وقال حديث حسنٌ صحيح.

تێبینی:

برای موسڵمان ....خوشكی موسڵمان

پێش ئەوەی دست كەیت بە خوێندنەوەی ئەم نامیلكەیە داوا و ئامۆژگاریم ئەوەیەكە هەركەسێك نامیلكەیـەك یـان كتێبێك ئەخوێنێتەوە بابەتەواوی بیخوێنێتەوە بـەڵكو سـودمەندبێت لێی،چـونكە زۆربـەی موسـوڵمانان هیمـەتیان نییە لەخوێندنەوەی كتێبێك بەڵكو چەند لاپەڕەیەك، بەڵام توانای هەیە گۆڤارێك یان ڕۆژنامەیەك بخوێنێتـەوە كـە لە چەند لاپەڕەیەك پێكهاتووە،یان توانای هەیە چەند سەعاتێك تەماشـای تەلـەفزیۆن و سـەتەلایت بكات،چـونكە هـەر نامیلكـەو كتێبێـك بەتـەواوی نەیخوێنێتـەوە لێـی سـوودمەند نابیـت وە لێـی تـێ ناگـەیت، بۆیـە تكـام وایـە هەركەسـەێك ئەیـەوێت قورئـان لەبـەركات بـا بەتـەواەی ئـەم كتێبـە بخوێنێتـەوە،بـەڵكو قورئـان لەبەركردنەكـەی لائاسان بێت.

وەرگێڕ

پێشەكی نووسەر

الحمد لله والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله ومن سار على من والاه أجمعين وبعد.

ئەوكەسەی كە سـەیری ژیاننامـەی پیاوچـاكان بكـات لـە مێـژووی ئیسـلامدا لـەكاتی خوێندنـەوەدا هەنـدێك نـاوی تشیكدار دێتە بەرچاوی،كە سەرنج ڕاكێش و سەر سوڕهێنەرە، وە ئـەبینی هەنـدێك جـار لـەناو كۆمەڵگـەدا باسـی ئەكات و دووبارەی ئەكاتەوە بەڵام ئایە لێكۆڵەر ئەوەستێت لەكاتی ئەم سەرسوڕمانەدا ! ؟

ئایا پرسیار نەكرێت:چۆن گەیشتنە ئەم لوتكەیە....؟

وەچۆن بوونە زانا....؟وەچی هەنگاوێكیان گرتەبەر...؟

لەم پرسیارە ورد بوومەوە و گەڕامەوە بۆ هەنگاوەكانی پێشـوو بـۆ ڕێگـەی داهێنـانی ئـەو پیـاوە بەرزانـە، بینـیم دەست پێكردنی زۆربەیان بە لەبەركردنی قورئانی پیرۆزەوە بوو،ئەمەش هانمـان ئـەدات كـە زیـاتر قایـل بـین كـە یەكەم هەنگاوی ڕاست (بنیادنانی كەسایەتی زانیاری باوەڕی تەواوە) (بناء الشخصية العلمية الايمانية الصحيحة) دەست پێكردنە بە قورئانی پیرۆز و لەبـەر كـردن و تێگەیشـتن و هۆشـیار بـوون لێی،كـە بینـیم زۆربـەی گـەنجان ڕێگەی لەبەركردنی قورئان نادۆزنەوە.

بۆیە خوای گەورە ئاسانی كرد كـە چـاپی یەكـەم بـووە بەرنامـەو پـەرتوكێكی لەبـەر كردنـی قورئـانی پـیرۆز بـۆ موسڵمانان لەهەموو جیهاندا بلاْوكرایەوە زیاتر لە (٣٠) ولاْت.

هەروەها بەرنامەی (لەبەر كردنی قورئانی پیرۆز) هەستا ئەم كتێبەی كـرد بـە پرۆگـرام و بەرنامەیـەكی بنـەڕەتی لـەو قوتابخانـە و پەیمانگایانـەی كـە بـۆ لەبـەر كردنـی قورئـان تـەرخان كراون،هـەروەها بـووە پرۆگرامێـك لـە قوتابخانەكانی قورئانی پیرۆز لە ولاْتی (فلیپین).

هەروەها چەند وتارێكم دا لەم ولاْتانە: (نەمسا، كرواتیا، بۆسنە، هرسك، سلۆڤینیا، ئەمەریكا، كەنـەدا، ئـەفریقیا، توركیـا) چـونكە ئـەم وتارانـە كاریگەرییـەكی زۆری هـەبوو بـۆ زانیـاری دەربـارەی كۆكردنـەوەی ئـەم كتێبـە، وە داواكاریەكی زۆری هەبوو كە دووبارە ئەم كتێبە چاپ كەمەوە، وە ئەمە چاپی دووەمە كە لە بەردەست دایە،دوای چاوەڕوان كردنی چوارساڵ وە هەندێك شتم بۆ زیاد كرد و دەستكاریم كرد.

من زۆر سوپاسی خوای گەورە ئەكەم، یەكەم شت كە فەزڵ و ستایشی هەیە بەسەرمانەوە كە ئەم كردەوەیـەم لێ قبوڵ كا، دووەم سوپاسی ئەو زاناو مامۆستا بەڕێزانە ئەكـەم كـە جـارێكی تـر بەسـەر كتێبەكـەدا چـوونەوە. داوا لەخوای گەورە ئەكەم كە بیخاتە تەرازووی كردەوە چاكەكانمانەوە وە داوای لێ ئەكـەم كـە لـە تاوانـەكانم خـۆش بێت. إنه سميع قريب مجيب

د. يحيى بن عبدالرزاق الغوثاني
جدة-١٣/شعبان/١٤١٨هـ

پێشەكی مامۆستا جمعە علی خورشید

الحمد لله وكفى وصلاة و سلاماً على النبي المجتبى وعلى آله وصحبه ومن بهديه أقتدى.

لە پاشان:

فەزڵ و گەورەیی قورئان لە سەر كەلام و قسەكانی تر، وەك فەزڵ و گەورەیی خوای پەروەردگارە لە سەر دروست كراوەكانی.

چونكە قورئان ڕێبازی پەروەردگارە بۆ بەندەكانی تا ڕۆژی دوایی، بۆیە خوای گەورە بە ئەركی داناوە خوێندنەوەی بە شێوازێكی تایبەت بێت.

هەروەها لە بەركردنی قورئان و خوێندنەوەی پاداشتی زۆری هەیە لە دونیا و دوا ڕۆژدا، ئەگەر بێت خوێندنەوەی یەك پیت (دە) چاكەی لە سەر بێت، بێگومان ئەو كەسەی قورئان لەبەر ئەكات چەندەها جار ئایەتەكان دووبارە ئەكاتەوە ئەوكاتەش ئەبێتە خاوەنی حەسەناتێكی زۆر.

دیسان لەبەركردنی هەر ئایەتێك لە ڕۆژی دواییدا لە بەهەشت پلەیەكی بۆ بەرز ئەكرێتەو، چەند ئایەتی زیاتر لەبەر بێت پلەی بەرز ترە.

لێرەوە زانایان هەر لە سەردەمی پێغەمبەرەوەﷺ بایەخی تایبەتیان داوە بە لەبەركردنی قورئانی پیرۆز، وە نووسراوی زۆر هەیە بۆ ڕێنمایی كردن بۆ چۆنێتی لەبەركردنی قورئان، یەكێك لەو زانا بەڕێزانە (الشيخ يحيى الغوثاني) خوای گەورە پاداشتی بە خێر بداتەوە كتێبێكی نووسیوە وەك هاوبەشییەك و هاوكارییەك و ڕێنماییەك لەم بوارەدا، پوختەی زانیارییەكانی خۆی خستووەتە ڕوو و ئەركێكی زۆری كێشاوە و ئەزمونی زۆرێك لە مامۆستایان و زۆر وڵات و ناوچەی تێدا باس كردووە.

مامۆستای بەڕێز (مامۆستا یحیی شێخانی) هەستاوە بە وەرگێڕانی ئەم كتێبە بە سوودە بۆ سەر زمانی شیرینی كوردی بەم كارەی هاوبەشی كردووە لە دەوڵەمەند كردنی پەرتوكخانەی كوردی و یارمەتیدانی فێرخوازان بۆ ئەوەی بتوانن زیاتر قورئانی پیرۆز لەبەر بكەن،لە هەر بوارێك و كارێكدا بن قوتابی، كرێكار، پیشەوەر.....هتد.

لە خوای گەورە داواكارم پاداشتی نووسەر و وەرگێڕ و خوێنەر بداتەوە، ببێتە هۆكارێك بۆ بەرز كردنەوەی هیمەت و تواناكان بۆ زیاتر لەبەركردنی كەلامی پەروەردگار.

هەروەها لێی ئەپاڕێمەوە لە گوناە و كەم و كوڕێكانمان خۆش بێت، كردارەكانمان بە گوێرەی قورئان و سوننەت و ڕێبازی پێشین بێت، قورئان ببێت بە شاهید بۆمان لە ڕۆژی دواییدا نەك ببێت بە شاهید بەسەرمانەوە.

سبحان اللهم وبحمدك أشهد أن لا إله إلا أنت أستغفرك وأتوب إليك،وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

جمعە علی خورشید

٢٦/ ڕەبیعی دووەم /١٤٣٢

٣١ / ٢٠١١/٣ پێنج شەممە

بەشی یەکەم

پێکهاتووە لە چوار باس:

باسی یەکەم: پاراستنی قورئان لە لایـەن خـوای گـەورەوە لـە هەموو ڕویەکەوە.

باسی دووەم: پاداشت و فەزڵی لەبەر کردنی قورئانی پیرۆز.

باسی سێیەم: پێویستی دووبارەکردنەوەی قورئانی پیرۆز.

باسی چوارەم: مەرجی بەدەست هێنانی زانست.

باسی یەکەم

پاراستنی قورئانی پیرۆز لەلایەن خوای گەورەوە لەهەموو ڕویەکەوە:

پێویستە لە سەر هەموو موسوڵمانێك بیروباوەڕێکی تەواوی هەبێت کە خوای گەورە ئـەم قورئانـەی پاراسـتوە لـە هەموو لایەك وهەموو ڕوانگەیەکەوە وەکو خوای گەورە ئەفەرموێت:﴿ إِنَّا نَحۡنُ نَزَّلۡنَا ٱلذِّكۡرَ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ٩ ﴾ (الحجر:٩) واتە: بەڕاستی ئێمە خۆمان ئـەم قورئانـەمان ناردۆتـە خـوارێ وهـەر خۆشمـان ئاگـادارو پارێزگـاری لێ ئەکەین لەدوژمنان ئەیپارێزین و ناهێڵین زیادوکەمی تێدابکەن بۆیە چەندین سەدە هات وچوو، لەگـەڵ ئـەو هـەموو دژو نەیارانەدا کەسێك نەیتوانیوە پیتێکی بگۆڕێ ، یان لێی لاببات.

باسی دووەم

پاداشتی لەبەر کردنی قورئانی پیرۆز:

خـوای گـەورە ئەفـەرموێت :﴿ وَلَقَدۡ يَسَّرۡنَا ٱلۡقُرۡءَانَ لِلذِّكۡرِ فَهَلۡ مِن مُّدَّكِرٖ ﴾ (القمر: ١٧) واتـە:بەڕاسـتی ئێمـە قورئانمان ئاسان کردووە بۆ ئامۆژگاری.ئیمامی (القرطبي) (ڕەحمـەتی خـوای لێ بێـت) لەتەفسـیری ئـەم ئایەتـەدا ئەفەرموێت ئێمە ئاسانمان کرد بۆلەبەرکردن ئایا کەس هەیە لەبەری بکات.ئیمامی (عثمان)(ڕەزای خوای لێ بێـت) ئەیگێڕێتـەوە لەپێغەمبـەری خـواوەﷺ ئەفـەرموێت:(خَيْرُكُمْ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ)[1] واتـە:باشـترین کەسـتان ئەوەیـە کـە قورئـان فێربێـت وخـەڵکیش فێربکـات. هـەروەها عبـدوڵڵای کـوڕی مەسـعود(ڕەزای خـوای لـێ بێـت) ئەفەرموێت: پێغە مبەری ﷺئەفەرموێت: (مَنْ قَرَأَ حَرْفاً مِنْ كِتَابِ اللهِ فَلَهُ حَسَنَةٌ، وَالحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا، لاَ أقول: ألم حَرفٌ، وَلكِنْ: أَلِفٌ حَرْفٌ، وَلاَمٌ حَرْفٌ، وَمِيمٌ حَرْفٌ)[2]. واتە:هەرکەسێك پیتێك بخوێنێـت لـە قورئانەکـەی خـوا ئەوا چاکەیەکی بۆئەنووسرێت، وەچاکەش دەقاتـە،مـن نـاڵێم (الم) پیتێکـە، بـەڵام (الـف) پیتێکـە و(لام) پیتێکـە و(میم) پیتێکە. پیاوچاکانی پێشوو ڕەزای خوای گەورەیان لێ بێت لە هـاوەڵان وشـوێن کـەوتوان و ئەوانـەی دوای ئەوانیش هیچ شتێکیان نەخستۆتە پێش قورئانی پیرۆزەوە.

وە ڕازی نەدەبوون کە یەکێك بەدوای زانستدا بگەڕێت، ئەبێت پێش هەموو شتێك قورئانی پیرۆز لەبەر بکات.

(وەلیدی کوڕی مسلم) ئەیفەرموو:ئەگەر لەگەڵ (ئیمامی ئەوزاعی) دابنیشتینایە شتێکی ببینیایە ئەیفەرموو: ئـەی منداڵ قورئانت خوێندە ؟ئەگەر بیوتبایە بەڵێ (ئیمامی ئەوزاعی) ئەیفەرموو بخوێنە﴿ يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ فِيٓ أَوۡلَٰدِكُمۡۖ ١١ ﴾ النساء: ١١، وە ئەگەر بیوتبایە نەخێر ئەیفەرموو:بـڕۆ قورئـان فێـر بـە پـێش ئـەوەی بـە دوای زانسـت دا بگەڕێیت.

(١) صحيح: رواه البخاري(٥٠٢٧).

(٢) صحيح: رواه الترمذي(٢٩١٢).

باسی سێیەم
پێویستی دووبارەکردنەوەی قورئانی پیرۆز و یادکردنەوەی و ئاگاداربوون لە وازهێنانی و لەیاد چوونەوەی:

ویستی خوای گەورە وایە کە ئادەمیزاد شتی لە یادبچێت هەندێك جاریش ئەو کەسە بە هۆی کەم تەرخەمی خۆیەتی کەدووبارەی ناکاتەوە و هەندێك جار بە هۆی کارکردن وسەرقاڵی دونیاوەیە،خوای گەورە ئەفەرموێت:﴿ كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا ﴿١٠٠﴾ ﴾(طه:٩٩-١٠٠).

هـــــەروەها ئەفـــــەرموێت﴿ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ ﴾(طه:١٢٤).

ئەم ئایەتانە باس لە خوێندنـەوەی قورئـان دەکـات (ابن کثیر) ئەفـەرموێت: (وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِى) پشت کردن وپشت گوێ خستنی قورئـانی پـیرۆز تەمبەڵیـە کـی زۆر گەورەیـە خـوای گـەورە بمـان پارێزێـت. وە لەیادچوونەوەی قورئانی پیرۆز گەورەترین بەڵایە.

باشترین کات بۆئەوەی کە قورئانت لـە یـاد نەچێتەوە ئـەویش کـاتی شـەوە، واتـە شـەونوێژ کـردن لەبەرئـەوەی دەروونی ئادەمیزاد ڕوون وئارامە، وە دڵیشی خاڵی یە لەئیش وکار.وەکو خوای گەورە ئەفـەرموێت:﴿ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ ﴾ {الاسراء٧٩} واتـە: لەبەشـێکی شەویشـدا خـۆت ماندووبکە بە شەونوێژ و قورئـانی زۆری تیـدا بخوێنـە، ئەمـەش بەهرەیـەکی تایبەتـە و دراوە بـە تـۆ و زیـادە لـە فەرزەکانیش، لە پێغەمبەرﷺدەپرسن: پاش نوێژە فەرزەکان چ نوێژێ باشترە فەرمووی : شەونوێژ ، بەئومێد بـە پەروەردگارت بتنێرێتە شوێن وجێگایەکی پەسەندو بەڕێزەوە .

وەچەند فەرموودەیەکیش دەربارەی ئەوە هاتووە کەموسڵمان بەردەوام بێت لەسـەر قورئـان خوێنـدن و وریابێـت لەیادی نەچێتەوە:

١. ابن عمر(ڕەزای خوای لێ بێت) ئەیگێڕێتەوە لە پێغەمبـەری خـواوەﷺ ئەفـەرموێت: (إِنَّمَا مَثَلُ صَاحِبِ الْقُرْآنِ كَمَثَلِ الْإِبِلِ الْمُعَقَّلَةِ إِنْ عَاهَدَ عَلَيْهَا أَمْسَكَهَا وَإِنْ أَطْلَقَهَا ذَهَبَتْ)[1].

واتە: ئەو کەسەی کە هاوڕێی قورئانە وەکو ئەوە وایە کە حوشترێك ببەسـتێتەوە ئەگـەر بـەردەوام لەگەڵیـدا بیـت ئەویش لەگەڵت ئەبێت، وە ئەگەر بەری دەیت ئەویش ئەڕوات و نامێنێت.

---

(١) صحيح: رواه مسلم (٧٨٩).

ئەمەش بۆمان ڕوون ئەکاتەوە کـە ئـەو کەسـەی بـەردەوام قورئـان دووبارەکاتـەوە لـەیادی ناچـێتەوە، بـەڵام بـە پێچەوانەوە گەر دووبارەی نەکاتەوە لەیادی ئەچێتەوە.

هەروەها هاوەڵانی پێغەمبەرﷺ (ڕەزای خوایان لیٚ بێت) بایەخێکی زۆریان ئەدا بە خوێندنەوەی قورئان لـە شـەو و ڕۆژیاندا،وە ڕۆژانە بۆ خۆیان چەند بەشێکیان (اجزاء) دانـابوو بـۆ خوێندنـەوە، نـە ئەنوسـتن هـەتا ئـەو بەشـەیان تەواو ئەکرد،هەرچەندە خەریکی تێکۆشان (الجهـاد) وفێرکردنـی ئەوانـەی کەدێنـە نـاو ئـایینی ئیسـلامەوە بـوون، لەهەمان کاتدا بیٚ ئاگا نەدەبوون لە پێداچوونەوە و دووبارە کردنەوەی قورئـان، وە قورئـانی پیرۆزیـان کردبـووە بەرنامە وپرۆگرامی خۆیان.

وە ڕوو ئەکەمە ئەوبرایانەی کە قورئانیان لە بەرکرد لەناو مزگەوتەکانـدا و پاشـان وازیـان لێـی هێنـاو لـە بیریـان چووەوە......هەروەها ئەوخوشکانەی کە لەو قوتابخانانە ئەیان خوێند کە دابین کرابوو بـۆ لەبـەرکردنی قورئـانی پیرۆز و لەبەریان کرد، یان لەمنداڵیەوە لەبەریان کردووە، لەئەنجامدا ڕۆژگار و ئیش وکاری دونیـا وای لێیـان کـرد کەپێیدا نەچنەوەو وازی لیٚ بێنن و لەبیریان کرد.

وە ئەوبرایانەی کە چەند سورەتێکی قورئانیان لەبەرکرد،وای لێهات بووە تۆمارگای لەبیر چوونەوە.

تێبینی:

گومانێـك (شـوبهەیەك) هەیـە کـە بینـیم بڵاوبۆتـەوە لـە نێـوان هەنـدێك لـەو قوتابیانـەی کـە بـە دوای زانسـتدا دەگەڕێن،ئەویش ئەوەیە قورئان لەبەر ناکەن لەترسی ئەوەی کە لە یادیان ئەچێتەوە.

وە ئەڵێم: پێویستە برای موسوڵمان هەوڵ و تێکۆشانێکی چاك بدەی و قورئان لەبەرکەیت و بیر لـەوە نەکەیتـەوە کە لە یادت ئەچێتەوە،وە ئەوەی لەسەرتە بیکە،ئەگەر شتێك زاڵ بـوو بەسـەرتا یـان شـتێك ڕووی دا لـەدەرەوەی توانای تۆدا بوو پاشـان هەنـدێکت لـەیاد چـوەوە کـە لەبـەرت کردبـوو ئەمـەش لەوانەیـە بچـێتە ژێـر ئـەم ئایەتـە پیرۆزەوە: ﴿ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ إِن نَّسِينَآ أَوۡ أَخۡطَأۡنَا ﴿٢٨٦﴾ ﴾{البقرة: ٢٨٦}. واتە: ئەی پـەروەردگاری ئێمە! ئەگـەر فەرمانێکی تۆمان لە بیرچوو، یان تێیدا بەهەڵە چووین، لێمان مەگرە.

وە تۆش دەست بکە بە لەبەر کردنی قورئان و پشـت ببەسـتە بـەخوای گـەورە و گومانـەکان(شـوبهەکان) بخـەرە لاوە.

باسی چوارەم

مەرجەکانی بەدەست هێنانی زانست لەلایەن پێشین (سلف)و پیاوچاکانەوە (ڕەزای خوای گەورەیان لێ بێت):

لەم باسەدا دوو دێڕی شیعرتان بۆدێنمەوە کە ئیمامی شافعی (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) ئەفەرموێت:

اخي لن تنال العلم إلا بستةٍ   سأنبيك عن تفصيلها ببيانِ

ذكاء، وحرصٌ، واجتهادٌ، وبلغةٌ   وصحبةُ استاذٍ،وطولُ زمان

واتە: بانگەوازت لێ دەکەمو پێت دەڵێم ئەی برای موسڵمان ئەی ئەو کەسەی ئەتەوێ ببیتـە فێـر خـوازی زانسـتی شەرعی (طالب العلم) یان قورئان لەبەرکەر(حافظ القرآن) پێوستت بەشەش خاڵە:

١- ذكاءٌ: زیرەکی

زیرەکیش دوو جۆرە: جۆێکیـان بەهرەیەکـە لـە خـوای گـەورەوە، ئـەو جـۆرەی تریشـیان دەسـتکەوتە، وە هـەر دووجۆرەکەیان لەخواوەیە، بەڵام ئادەمیزاد ئەتوانێت هەوڵ بدات بۆ جۆری دووەم تاوەکوو زیاتر زیرەك بێـت، وە ئەتوانین منداڵێك پەروەردە بکەین بەهۆی زانیاری پێشکەوتووەوە کە گونجاو بێت لەگەڵ تەمـەن و هزریـدا، تـاکو پیاوێکی ژیرو زیرەکی لێ دەربچێت بۆخزمەتی نەتەوەکەی وکاروباری خۆی.

لە وڵاتی (یابان) پرۆگرامی فێرکردنم خوێندەوە بینیم کە منداڵ ئەچێتە قوتابخانە لە یەکەمی سـەرەتایی تەمـەنی تەنها (سێ) ساڵە، لەم قۆناغە دا پسپۆڕی گەورە و تایبەت لە مامۆستایان وانەیان پێ ئەڵێن، بناغەیەکی چـاکیان بۆ دائەنێن، پاشان ئەبینی کە قوتابی تەواو ئەبێت لە قۆناغی ناوەندی تەمەنی (چواردە) ساڵە، بەڵام ئەو زانسـت و ڕۆشـنبیرییەی کـە هـەڵیگرتووە لـە هـی قوتابییـەکانی ئێمـە باشـترە کـە هـەڵگری بڕوانامـەی زانکـۆن، ئـەقڵ و هۆشەکان یەك ئەقڵ و هۆشن، بەڵام شێوەی بەرنامەیە کە یارمـەتی گەشـە سـەندنی زیرەکـی قوتـابی ئـەدات. وە ئەم کارو بارو گیرو گرفتە چەندەها باس و خواسی لێ نووسرا[1].

٢- حرصٌ: (پاراستن) پێداگری

ئەگەر هاتوو موسوڵمانێك ئەمانەتێکی پارەی پێدای وتـی:بیگەیینـە فـلان کـەس ئـەبێ چۆن بیت بەرامبـەر ئـەو ئەمانەتە؟ ئایا بەجوانی نایپارێزێت؟ بێگومان ئەیپارێزێت! ئایا هـەوڵی ئـەوە نادەیت کـە چـۆن بیشـاریتەوە بـۆ ئەوەی کە دز تەماحی لێ نەکات....؟ بەڵێ ئەوەیە پاراستن.

هەروەها پێویستە لەسەرت بە دوای زانستی شەرعی دا بگەڕێیت و هەوڵ و کۆششی تەوای بۆ بـدەیت. وە پابەنـد بیت بەدوای مامۆستا و شێخەکەت کە ئەو سوودە بەنرخانەت پێ ئەگەینن،وە ڕاستییەکانت بـۆ ئاشـکرا ئەکـەن و ئەو ڕێگایانەت بۆ ئاسان ئەکەن کە قورس و زەحمەتە.

---

(١) بۆ نمونە ئەو کەسەی ئەیەوێت بگەڕێتەوە سەری تەماشای گۆڤاری (المجتمع) بکات ژمارە (١١٣٣) کە لـە کوێت درچـووە لـە سـاڵی(١٤١٥)کۆچـی و کتێبی (الذكاء، لآلان سارتون).

٣- اجتهاد: **تێکۆشان**

بەگشتی ئەوەیە هەوڵدان و تێکۆشین و گەیشتن بەو گیرو گرفتە، وە مەبەست لە تێکۆشان لەمـەدا واتـە: هیمـەتی بەرز و بڵندە،وە زۆر دووبارە کردنەوە و یادکردنەوە لە ڕۆژانەدا.

٤- بُلغة: **ئەوەیە کە ئەتگەیەنێت بە مەبەست**

پێشین و پیاوچاکان (ڕەزای خوایان لێ بێت) ڕازی نەدەبوون لەو قوتابییەی کە بە دوای زانست دەگـەڕێت خـۆی بەرز کاتە سەر خەڵکی، یان پارە پەیدا کات بـە قورئـان،بـەڵام ئـەوان مـەرجیان ئـەوە بـوو بـۆ بەدەسـت هێنـانی زانست خۆی ئامادە بکات بۆ ئەو ئامانجە، ئـەویش ئەوەیـە زەخیرەیـەك کۆکاتـەوە بـۆ بـە هێـز بـوونی بەدەسـت هێنانی زانست، وە لە سەر ئەو قوتابییەی کە قورئان لەبـەر ئـەکات و ئەیخوێنێتـەوە پێویسـتە بـەدوای خـواردنی حەڵاڵ و پاك بگەڕێت.

٥- صحبة أستاذ: **هاوڕێتی مامۆستا**

هاوەڕێیەتی واتە: بەردەوام بوون و ئامادەبوون لەبەر دەستی مامۆستادا کە دەستت دەگرێـت بـۆ ڕێگـای ڕاسـت، وە بەدەست هێنانی زانستی شـەرعی و قورئـانی پـیرۆز بـە بـێ مامۆسـتای شـارەزا و وردکـار بـێ سـوودە، بۆیـە پێوستە بە بەردەوامی هاوڕێیەتی بکـەیت و چـۆك دانێیـت لـە بـەردەم زانایانـدا تـاوەکو زیـاتر تـێ بگـەیت {ئـەو کەسەی کتێبەکەی مامۆستای بێت هەڵەی زیاترە لە ڕاستی}.

٦- طول زمان: **درێژی ڕۆژگار**

زۆر جار هەندێك برا دێن هیمەتیان فراوانە، ویستیان لە زانستە، ئەبینی گوێی لـە وتارێـك ئـەبێت حـەز لـە زانسـت ئەکات، یان کتێبێك ئەخوێنێتەوە کە باسی چاکەو فەزڵی زانست ئەکات، بەپەلـە بەهیمـەتێکی بـەهێزەوە ئامـادە دەبێـت لـەو شـوێنەی کـە باسـی زانسـت ئـەکرێت بـەڵام ئـەبینی کـاتێکی کـەم بـەردەوام ئـەبێت، پاشـان توشـی خاوبونەوە و تەمبەڵی ئەبێت و وازی لێ ئەهێنێت ئەو زانستە کەمەی کـە فێـری بـووە بـزری دەکـات هـەروەها دوا ڕۆژی زانستی خۆی بزر دەکات.

وە پێی ئەچێت بارودۆخی لـەوە خـراپ تربێـت، کاتێـك شـەیتان بـۆی جـوان ئـەکات کەئـەو زانسـتەی فێـری بـوە بەسێتی، یا ن وا هەست کات چەند بوارێك فێربووە و لەبەری کردووە بۆتـە مامۆسـتاو زانـا کـە بـۆی هەیـە فـەتوا بدات وە فەتواش ئەدات، وە بۆچونی خۆت بخەیتە سەر بۆچونی گەورە زانایـان وئـەڵێی دەرگـای فـەتوا کراوەیـە بۆهەموو کەسێك.وە هەر دووجۆرەکە زۆر زەرەرمەندە، بەدست هێنانی زانسـت نـە بەدانشـتنی وانەیـەك یـان دوو وانە، وەنەبە مانگێك ودوومانگ کۆتایی دێت بەڵام پێویستی بەڕۆژگارێکی درێژو هاوڕێیەتی زانایانە.

بەشی دووەم

چەند بناغەو بنچینەیەك بۆ لەبەركردنی قورئانی پیرۆز

بنچینەی یەكەم: نییەت یان نیاز.

بنچینەی دووەم: لەبەر كردن لە منداڵییەوە وەكو نەخشە وایە لەسەر بەرد.

بنچینەی سێیەم: دیاری كردنی كاتی لەبەركردن.

بنچینەی چوارەم: دیاری كردنی شوێنی لەبەركردن.

بنچینەی پێنجەم: خوێندنەوەی قورئان بە تەجوید ودەنگەوە.

بنچینەی شەشەم: لەبەركردن لەسەر یەك چا پی قورئان.

بنچینەی حەوتەم: ڕاست كردنەوەی خوێندنەوە پێش لەبەركردن.

بنچینەی هەشتەم: بەیەك گەیاندن ئەبێتە هۆی بەستنەوە بۆ لەبەركردن.

بنچینەی نۆیەم: دووبارەكردنەوە لەبەركردنی تازە ئە پارێزێت لە وازهێنان و ڕاكردن.

بنچینەی دەیەم: لەبەركردنی ڕۆژانە بەرێك و پێكی باشترە لە لەبەركردنی پچراوی.

بنچینەی یازدەیەم: لەبەركردنی لەسەر خۆ باشترە لە لەبەركردنی خێرایی.

بنچینەی دوانزدەیەم: ورد بوونەوە لەو ئایەتانەی كە لەیەك ئەچن دورت ئەخاتەوە لە ئاڵۆزبوون لە كاتی لەبەركردندا.

بنچینەی سیانزدەیەم: خۆ بەستنەوە بە مامۆستاوە بە بەردەوامی.

بنچینەی چواردەیەم: تەماشاكردن و وردبوونەوە لە ئایەتەكان لە كاتی لەبەركردندا تا وەكو بەتەواوی جێگیر بێت لە لاپەڕەكانی مێشكدا.

بنچینەی پانزدەیەم: كاركردن بە لە بەركردن و خوێندنەوە پێكەوە و بەردەوام بوون لە خوا پەرستی و وازهێنان لە تاوان.

بنچینەی شانزدەیەم: دووبارە كردنەوە بە رێك و پێكی لەبەركردن بەهێز دەكات.

بنچینەی حەڤدەیەم: تێگەیشتن لە قورئان ڕێگەیەكە بۆ لەبەركردن بەتەواوی.

بنچینەی هەژدەیەم: هاندانێكی بەهێز و ویست و ئارەزوو بوون بۆ لەبەر كردنی قورئان.

بنچینەی نۆزدەیەم: داواكردن و پاڕانەوە لەخوای گەورە كارێكی گرنگە بۆ لەبەركردنی قورئانی پیرۆز.

بنچینەی یەکەم

نییەت

نییەت و ڕاستگۆیی بەرامبەر خوای گەورە و لەبەرکردن لەپێناوی خوای گەورەدا نهێنی گونجانە بۆ ڕێگای زانستت،وەکو خوای گەورە ئەفەرموێت:﴿ قُلۡ إِنِّيٓ أُمِرۡتُ أَنۡ أَعۡبُدَ ٱللَّهَ مُخۡلِصٗا لَّهُ ٱلدِّينَ ١١ ﴾ {الزمر: ١١}.

واتە: ئەی پێغەمبەر! بڵێ: بەڕاستی من فەرمانم پێدراوە کە خوایەکی تاك و تەنیا(الله)بپەرستم و بە پوختی ئایین و پەرستن بۆ ئەو بکەم.

بۆیە هەرکەسێك قورئان لەبەرکات بۆ ئەوەی پێی بڵێن(قورئان خوێن)یان شانازی پێوە بکات یان بۆ ڕیاو سومعە بیخوێنێتەوە، ئەوە پاداشت و خێری بۆ نییە، بەڵکو تاوانبارە.

پێغەمبەری خواﷺئەفەرموێت:(إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ: وَذَكَرَ مِنْهُمْ: وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ. قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ عَالِمٌ. وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ. فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ)[١].

واتە:یەکەم جۆر لە خەڵکی کە دادگا ئەکرێت و حیسابی لەگەڵ ئەکەن لەڕۆژی قیامەتدا سێ کەسن: یەکێك لەوانە: پیاوێکە فێری زانست بووە وە خەڵکیشی فێر کردووە، وە قورئانی خوێندووە پاشان ئەیهێنن بۆ لای پەروەردگار نیعمەت و پاداشتەکەی پێ ئەڵێن و ئەزانێت پاشان پێی ئەڵێن ئیشی چیت پێ کرد....؟ ئەویش لە وەڵامدا ئەڵێت: لەپێناوی تۆدا فێری زانست بووم و خەڵکیشم فێرکرد لەبەر خاتری تۆ، وەقورئانیشم خوێندەوە لەبەر تۆ، خوای گەورەش لەوەڵامدا پێی ئەڵێت: نەخێر درۆت کرد، بەڵکو بۆ ئەوەی پێت بوترێت: کابرایەکی قورئان خوێنی، وە ئەوەش وترا، پاشان فەرمانی پێ ئەکەن بەدەم وچاو ئەیکەنە کێش تاوەکو فڕێی ئەدەنە ناو دۆزەخەوە. وە پێغەمبەری خواﷺ ئەفەرموێت: (إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ)[٢]. واتە:هەموو کردەوەیەك بەگوێرەی نییەتە.

وە ئەوەی قورئان لەبەر ئەکات با وریای خۆی بێت لەڕیاو سومعە لەکاتی لەبەرکردنیدا، چونکە ڕیا نەخۆشیەکی زۆر ترسناك و زیان بەخشە، چونکە هەرچی توانای هەیە لەغەیری خوای گەورەدا بە فیڕۆی ئەدات.

وە پێویستە لەسەر بەخێوکەر زۆر بەشان و باڵی قورئان لەبەرەکاندا هەڵنەدات، تاوەکو لە خۆبایی نەبن، بەڵام ستایش کردن و پیاهەڵدانیان بۆ ئازا بوونەوەیان و هاندانیان بێت ولە سنوری خۆی بێت.

---

(١) صحيح: رواه مسلم:(٦/٤٧).

(٢) صحيح: رواه البخاري(١/٩).

بنچینەی دووەم

لەبەرکردن لە منداڵیەوە وەکو نەخش وایە لەسەر بەرد

بیرو هۆشی منداڵ ڕوون و بێگەرد ترە لە بیرو هۆشی گەورە بە هۆی کەمبوونی کێشەو ئیش و کارەوە.

وەکو لە فەرمووده هاتووە کە پێغەمبەرﷺئەفەرموێت: (حِفْظُ الغُلامِ الصَّغير كالنَّقْشِ في الحَجَرِ، وحِفْظُ الرَّجُلِ بَعْدَما يَكْبُر كالكِتابِ على الماءِ)[1] .

واتە: لەبەرکردنی قورئان لە منداڵییەوە وەکو نەخش وایە لەسەر بەرد وە لەبەرکردن لە گەورەیی وەکو نووسینە لە سەر ئاو.

پێغەمبەری خواﷺ ئەفەرموێت:(مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ قَبْلَ أَنْ يَحْتَلِمَ فَقَدْ أُوتِيَ الْحُكْمَ صَبِيًّا)[2].

واتە: هەر کەسێك قورئان لەبەرکات بێش باڵغ بونی ئەوە خوای گەورە لە منداڵیەوە زانست و ژیری پێ بەخشیوە .

وە هەرکەسێك کە لە منداڵییەوە قورئان لەبەرکات ئەو قورئانە تێکەڵ ئەبێت لەگەڵ خوێن و گۆشتیدا، لەبەر ئەوەی قورئانی وەرگرت لەیەکەم کاتی تەمەنیدا کە ئەوکاتە عەقل وبیرو هۆشی لەزیادبوون وگەورەبووندایە، قورئانیش لەدڵیدا جێگیردەبێت لەکاتی زیادبوونی لاشەو عەقڵی پێکەوە، بۆیە دواتر قورئان تێکەڵ بووە لەخوێن ولاشەیدا.

ئیمامی بوخاری (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) لە(تاریخ الكبير) ئەیگێڕێتەوە لەپێغەمبەری خواوەﷺ: (من تعلم القرأن وهو فتيُّ السن خلطه الله بلحمه ودمه)[3] .

واتە: هەرکەسێك فێری قورئان بێت ئەوکاتەی کەمنداڵە خوای گەورە لەگەڵ گۆشت وخوێنیدا تێکەڵی ئەکات.

وەباشترین تەمەن بۆ لەبەرکردن بەزۆری لەپێنجساڵییەوە دەست پێ ئەکات، وە منداڵی وا هەیە قورئانیان لەبەرکرد لەتەمەنی چوارساڵیدا و سەرکەوتوو بوون، بەلاَم لەتەمەنی چوارساڵیٚ بچووك تر بەئاسانی ناتوانێت پیتەکان لەیەك جیاکاتەوە، من وام پێ باشە کەدایك وباوك منداڵەکانیان فێرکەن لە تەمەنی سێ ساڵ بەشەرتێك سورەتی بچوك بێت وە ڕۆژانە بۆی دووبارە بکرێتەوە،وە داوای لێ بکرێت ئەوەی کە لەبەری کردووە لە پێش خەڵکی بیخوێنێتەوە بۆ ئەوەی هان بدرێت بۆلەبەرکردن، بەڵکو ترسی نەمێنێت.

وە ئەبینین زۆربەی ئەومنداڵە بچووکانە چیرۆك لەبەرئەکەن وەکو چۆن پڕبووە لە گۆڤارەکان بێگومان ئەو هەمووە بەشێکی زۆر لە بیروهۆشیان ئەبات و تووشی سەرقاڵیان ئەکات وەئەگەر ببینین منداڵێك قورئانی

---

(١) ضعيف: رواه الديلمي في مسند الفردوس(٢٧٣٥)، سلسلة الضعيفة (٢٥٩١)، هەرچەندە ئەم فەرموودەیە قسەی لەسەرە لە لایەن زانایانی فەرمودەوە(علماء المحدثين)بەلاَم بۆیە باسم کرد و هێنامەوە لەبەر ڕاهاتنی قورئان لە بەرکردن لەمنداڵییەوە.

(٢) رواه البيهقى فى الشعب: (٥٠٧/٤).

(٣) التاريخ الكبير(٩٤/٣).

لەبەرکردووە لەمنداڵیەوە ئەوا بیروهۆشیان لەشتێکی باش بردۆتە سەر، وە لەهەمان کاتدا خوێندنەوەی بەهێز دەبێت و زمانی پاراو دەبێت.

تێبینی: ئەگەر ئەمەت خوێندەوە و وتت من واتەمەنم تێپەڕیوە، ئاگاداربە بڵێیت ئەو هەلەم لە دەست چووە، ئەوکەسەی ویستی لەبەرکردنی هەبێت،وە هیمەتی بەرزبێت ئەوە لەبەری ئەکات ئەگەر لەپێش چاوی خۆی مەبەستێك وئامانجێکی هەبێت بڵێت ئەبێ هەر لەبەری کەم،وە من برای وائەناسم هەموو قورئانییان لەبەرکرد و پاش ئەوەی تەمەنیان لە(چل ساڵی) تێپەڕیبوو[1].

بنچینەی سێیەم

دیاری کردنی کاتی گونجا یارمەتی دەرە بۆ لەبەرکردن

بەڕاستی دیاری کردنی کات زۆر گرنگە بۆ لەبەرکردن،نابێت موسوڵمان لەکاتی خەم و خەفەت و بێزاریدا قورئان لەبەرکات،یان لە کاتی دەنگە دەنگی منداڵدا، بەڵکو پێویستە لەسەری کاتێك دیاری کات کە دونیا ئارامە و دەرونی ئادەمیزاد بێ خەم و ئاسوودەیە و بێزار نییە.

وە سەلمێندراوە بە تاقیکردنەوە کە باشترین کات بۆ لەبەرکردن کاتی بەرەبەیانە و دوای نوێژی بەیانییە بەهۆی سافی بیرو هۆش و پشووی لاشەوە.

(**الخطيب البغدادي**) ئەفەرموێت: (بزانە چەند کاتێك هەیە بۆ لەبەرکردن پێویستە ئەو کەسەی ئەیەوێت شتێك لەبەرکات وریا بێت، وە باشترین کات بۆ لەبەرکردن بەرەبەیانە....)[2] .

(**ابن جماعة**) ئەفەرموێت: (باشترین کات بۆ لەبەرکردن بەرەبەیانە، وە بۆ لێکۆڵینەوە و باس بەیانیانە، وە بۆ نوسین کاتی نیوەڕوانە، وە بۆ خوێندنەوە و یادکردنەوە شەوانە)[3] .

(**إسماعيل بن ابي أويس**) ئەفەرموێت: ئەگەر ویستت شتێك لەبەر بکەیت هەندێك بنوو، پاشان لە کاتی بەرەبەیاندا هەستە و تەماشای بکە، ئیتر بە هیچ شێوەیەك لە یادت ناچێتەوە(إنشاءالله))[4].

پرسیار کرا لە (**حمادی کوری زید**) باشترین شت چییە یارمەتی دەربێت بۆ لەبەرکردن؟ ئەویش لەوەڵامدا وتی: کەمی خەم و خەفەت[5]، وە کەمی خەم و خەفەت بەوە ئەبێت: کاتێك کە دڵ هیچی تێدا نییە لە سەرقاڵی و یادکردنەوە، ئەویش لە ئارامی شەودایە.

---

(١) لە نیازم دایە نامیلکەیەك بنوسم ئەوەی کە قورئانی لەبەرکردووە لە دوای تەمەنی چل ساڵیو پێش تەمەنی دە ساڵی. (نوسەر).

(٢) الفقيه والمتفقه للخطيب البغدادي(١٠٣/٢).

(٣) تذكرة السامع(٧٢).

(٤) الجامع في الحث على حفظ العلم(١٧٧).

(٥) الجامع في الحث على حفظ العلم(١٧٧).

ئەم ئامۆژگاریانە قسەی پێشینە (ڕەزای خوایان لێ بێت) بۆیە کاتی شەویان دەست نیشان کرد دڵی ئادەمیزاد بەتاڵە لە سەرقاڵی و ئیش و کار، وە بەهەندێکیان گوت:بەچی زانستان بەدەست هێنا؟ ئەوانیش لە وەڵامدا وتیان:بە ڕووناکی و دانیشتن هەتا بەیانی.

بنچینەی چوارەم
دیاری کردنی شوێنی لەبەرکردن

بەڕاستی دیاری کردنی شوێنی لەبەرکردن کاریگەریەکی زۆری هەیە بۆ لەبەرکردن باشتر وایە ئەو جێگایە پڕنەبێت لە وێنەو ڕازانەوە و نەخشەو شوێنی ئیش کردن، وە هەرچەندە ئەو جێگایە تەنگ و چوارلا گیراو بێت و بەمەرجێك شوێنێکی هەبێت بۆ هەوا تازەکردنەوە و پاك بوونەوەی باشترە لەو شوێنەی کە فراوان و دارستان و باخی تێدایە لەبەر ئەوەی چاو تێر ئەبێت لەتەماشاکردن، لەم بوارەدا چەند ئامۆژگاریەك هاتووە لە لایەن پێشینەوە کە ئەوان زیاتر شارەزان لە بواری پەروەردەییدا:

(الخطیب البغدادي) ئەفەرموێت: (بزانە چەند جێگایەك هەیە بۆ لەبەرکردن پێویستە ئەوکەسەی کە قورئان لەبەر ئەکات بیگرێتە بەر،وە باشترین جێگا بۆ لەبەرکردن: ژوورە، وە باش نییە کەسێك قورئان لەبەرکات لەپێشی سەوزی و گیای لێ بێت، وە نابێت لە ڕۆخی دەریا بێت، یان لەسەر جادە و شەقامەکان، چونکە دڵ مەشغوڵ ئەبێت پێوەی)[1].

هەروەها(ابن الجوزي) ئەفەرموێت: نابێت کەسێك کە قورئان لەبەرکات لە ڕۆخی دەریا بێت وە نابێت لە پێش سەوزی بێت هەتا وەکو دڵ سەرقاڵ نەبێت[2].

وە لەبەرکردن و وردبین جیاوازە لە کەڵ خوێندنەوەی ئاسایی، وە جێگای فراوان و وێنەی زۆر بیر و هۆشی موسڵمان تێکەڵ ئەکات، بەڵام ئەو جێگایانەی کە باسمان کرد بۆ خوێندنەوەی ئاسایی ئەگونجێت چونکە هیچ هەوڵ و کۆششی ناوێت وەکو خوێندنەوەی کتێبی مێژوو یان چیرۆك.

وە باشترین جێگا مزگەوتە بۆ لەبەر کردن، چونکە مرۆڤ لە مزگەوتدا لە سێ شت وریا ئەبێت:

١. چاو: چونکە هیچ شتێکی حەرام نابینێت.

٢. گوێ: گوێی لە هیچ شتێك نابێت .

٣. زمان: لە شتی باش زیاتر ناڵێت.

ئەگەر ئەم سێ پەنجەرەیە پاك و بێگەرد بێت ئەو کاتە لەبەرکردن بەباشی ئەبێت. هەروەها ئەوەش کە بەم بنچینەوەوە پەیوەندە:لەبەرکردن بە ڕۆیشتنەوە لە نێوان دوو ڕاگر (عمود) یان دوو گۆشە (زاویة) لە گۆشەی مزگەوتدا، چونکە هاتن و ڕۆیشتن بە پێوە یارمەتی دەرە بۆ گورجی ئەندامەکان ئەگەر تووشی تەمبەڵی بێت،وە هاتووچۆ کردن وەکو شەحنی پاتری وایە. هەروەها هاتووچۆکردن زۆر باشە بۆ پێدا چوونەوە(المراجعة) هەروەها

---

(١) الفقيه والمتفقه (١٠٣/٢). تێبینی: خطیبی بەغدادی لە ساڵی (٤٦٣)کۆچی وەفاتی کردووە.

(٢) (الحث على حفظ العلم: ٢٥٥)

ئەوەی كە بەمەوە پەیوەندە لە چەند ڕوویەكەوە: یەكێك لـە شـێوەی قورئـان لەبـەر كـردن كـە جێگایـەك دیـاری كەیت، بۆ نموونە ژووری كتێبخانەكەت بۆ سـورەتی (الإسراء) دابنـێ، وە مزگـەوت بـۆ سـورەتی (**النحل**) دابنـێ، چونكە شێوەی ئەو جێگەیەی كە ئەو سورەتەت لەبەر كردووە لە مێشكدا ئەچەسپێت ودەر ناچێت،بـەم شـێوەیە ئەتوانیت لەبەری كەیت.وە ئەو ڕووداوەی كە قورئان دابەزی بەسـەر پێغەمبـەرﷺدا لـە ئەشـكەوتی (**الحراء**) ئـەو ئایەتانەی كە گوێی لێ بوو چاپ (**طبع**) بوو لەسەر دڵی.

وە هەندێكی لە مەككەدا دابەزی و هەندێكی لە مەدینە، وە هەندێكی لەسەر شاخ،وە هەندێكی لـە مـاڵی عائیشـە، ئەمەش گەورەترین بەڵگەیـە. هـەروەها كاریگـەری كـردە سـەر عبـدوڵلای كـوڕی مەسـعود(ڕەزای خـوای لێ بێـت) ئەفەرموێت: (هەر سورەتێك لەقورئان دابەزیوە،بەدڵنیایەوە ئەزانم لەكوێ دابەزیوە...)[1].

تێبینی:

برای موسڵمان ئەبێ وریابیت لەپێش ئاوێنە قورئان لەبەر نەكەیت، چونكە شەیتان سەرقاڵت ئەكات لێی.

بـەڵام ئامۆژگاریتـان ئەكـەم كـە سـودمەندبن لەئاوێنـە بـۆ زانینـی (**مخارج الحروف**) شـوێنی ئـەو پیتانـەی كەدەرئەچێت،بۆزانینی دەرچونی پیتە كان كەچۆن دەرئەچێت وچۆن زمان و لێوت چۆن ئەجوڵێنی.

---

(١) صحيح: رواه البخاري في فضائل القران :(٤٧/٩) برقم (٥٠٠٢).

بنچینەی پێنجەم

قورئان خوێندن بە تەجویدو دەنگەوە ئایەتەكان لەمێشكدا ئەچەسپێنێت

قورئانی پیرۆز چەند تایبەتمەندیەكی هەیە، لەو تایبەتمەندیانەی كە زمانی عەرەبی لێ جیا ئەبێتـەوە و ئەناسرێت سێ شتە:

یەكەم: زیاد بوونی چەند مینگەیەك (الغنة) دەنگێكە لە لووتەوە دێتە دەر، لـە (النون والمیم المشدتین و إدغام و إخفاء) پێك هاتووە.

دووەم: زیادكردنی (مەد) لە جێگا ناسراوەكان.

سێیەم: نەغمەی (فطري) لەسەر زمانی خوێنەر دێتەدەر هەرچەندە ئاستی زانستی بەرز بێت.

بۆیە خوێندنەوە بە تجویدەوە لەبەركردنت بۆ ئاسان ئـەكات، پێغەمبـەر ﷺ دەفـەرموێت: (لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ)[1]. واتە: لەئێمە نییە ئەو كەسەی كە قورئان بە دەنگەوە نەخوێنێت.

هەروەها لە فەرموودەیەكی تردا ئەفەرموێت: (حَسِّنُوا الْقُرْآنَ بِأَصْوَاتِكُمْ فَإِنَّ الصَّوْتَ الْحَسَنَ يَزِيدُ الْقُرْآنَ حُسْنًا)[2].

واتە: قورئان جوان كەن بە دەنگەكانتان چونكە دنگی خۆش قورئان زیاتر جوان ئەكاتەوە.

وە پێویستە لەسـەرت لەسـەر چـی شـێوازێك ئـەخوێنییت، وە زۆر لـەخۆت نەكـەیت لاسـایی قورئـان خوێنـەكان بكەیتەوە (أبو هلال العسكري) ئەفەرموێت: (پێویستە لەسەر ئەوكەسەی كە وانە ئەخوێنێت دەنگی بەرزكاتـەوە لەكاتی لەبەركردندا چونكە كاتێك كە گوێ ئەبیستێت یەكسەر دڵ وەری ئەگرێت)[3].

وە كاتێك كە منداڵێك ئەبینی چەند ئایەتێك ئەخوێنێتەوە هەڵە ئەكات و ناتوانێت هەڵەكەی چاكاتەوە هـەتا وەكو بەو شێوەی كە لە بەری كردوە بیخوێنێتەوە.

بنچینەی شەشەم

هەوڵ دەیت لەسەر یەك چاپ قورئان لەبەركەیت

ئەگەر قورئانت لەبەركرد، ئەوە لەسەر یەك چاپ لەبەری كە،تاوەكو جێگای ئەو ئایەتانەی كەلـە مێشـكدایە ئـاڵۆز نەبێت، چونكە شێوەی ئەو ئایەتانەی كەلە مێشكدا جێگیر بووە بە شێوەی لاپەڕەكانە، بەڵام وریا بـە زۆر كـەس كە قورئـانی لەبـەركرد لـەو قورئانانـەی كـە شـێوازەكەی بـۆ لەبەركردنـە ئەگـەر ئـەو لاپەڕەیـە كۆتـایی پـێ هـات ئەوەستێ و ناتوانێـت لاپەڕەكـەی تـر تـەواو بكـات چـونكە مێشـكی ئـەو لەبەركردنـەی وەرگرتـووە كـە لەسـەری ئەیكێشێ.

---

(١) صحيح: رواه البخاري(١٣/٥٠١)، (باب التوحيد)(٧٥٢٧).

(٢) صحيح:رواه الدارمي (فضائل القرآن:٢٤) وصححه الشيخ الالباني(رحمه الله) في (صحيح الجامع) برقم (٣١٤٥).

(٣) الحث على طلب العلم والاجتهاد لأبي هلال العسكري:٣٧.

بنچینەی حەوتەم

ڕاست کردنەوەی خوێندنەوە پێش لەبەرکردن

پـێش ئـەوەی دەست بکـەی بـە لەبـەرکردنی سـورەتەکان پێویسـتە خوێندنـەوەت ڕاست کەیتـەوە، وە ڕاسـت کردنەوەش بریتییە لەڕاست کردنـەوەی (مخارج وصفات) بـەلاّم بەتـەنها هـەوڵ وکۆشـش بـێ سـوودە،پێویسـتە مامۆسـتایەکی بـاش (الشیخ المتقن) یارمـەتیت بـدات، چـونکە قورئـانی پـیرۆز وەرناگیرێـت تـاوەکو لای ئـەو مامۆستایانەی کەبە وانە وەریان گرتووە لە مامۆستا وشێخی پـێش خۆیـان، هـەتاوەکو ئەگاتـە پێغەمبـەری خـوا ﷺئەگەر مامۆستات دەست نەکەوت، ئەوە ئـەتوانیت لـە تۆمارگـا(تسجیلات) شـریتی بـاش هەیـە سوودمەندبیت لێی، چونکە ئەوە هەندێك کەم و کوڕی پڕ ئەکاتەوە، بەلاّم ئاگادار بیت بەتەواوی پشتی پێ نەبەستی.

وە سەلمێندراوە بە تاقیکردنەوە ئەوکەسەی بەتەنها قورئان لەبەرئەکات بەبێ ڕاست کردنـەوە تووشـی زۆر هەڵـە ئەبێت لە (فتحة وضمة).....هتد، بەڵکو هەندێك جار تووشـی هەڵـەی پیتـی ئـەبێت بەگشـتی، پاشـان لات قـورس ئەبێت و وازی لێ ئەهێنیت.

هەروەها سەلمێندراوە بە تاقیکردنەوەوە ئەو مامۆستایەی کە خوێندنەوە ڕاست ئەکاتەوە بۆ قوتابیـەکانی پـێش لەبەرکردنیان زۆر سەرکەوتوو تر بووە، وە ئەو قوتابییەی کە هەندێك خوێندنەوەکەی ڕاسـت ئەکاتـەوە وپاشـان بۆ مامۆستاکەی ئەیخوێنێتەوە، زوو لەبەری ئەکات و نیوەی کاتەکەی بۆئەمێنێتەوە بەتایبەتی ئەگەر منداڵ بێت.

لەهەندێ قوتابخانەی (قورئان لەبەر کردن) بینیم لە تورکیا یەك ساڵ ئەمێنن تەنها خوێندنەوە ڕاسـت ئەکەنـەوە بۆ قوتابیەکان لە (الف و باء)ەوە هـەتاوەکو ڕاست کردنـەوەی (مخارج) وخوێندنـەوە بەسـەیرکردنەوە، تـاوەکو هەمووقورئان خەتم ئەکات لەیەکەم ساڵدا بەبێ ئەوەی هیچ لەبەرکات، پاشان دەست ئەکات بە لەبرکردن لە ساڵی دووەمدا، وە هەموو قورئان لەبەر ئەکەن لە ماوەی یەك ساڵدا، وە بینیم قورئان لەبەرکەری زۆر چاکیان تێدابوو.

تێبینی:

هەندێك هەڵەی گەورەم بینی کاتێك کە بۆ پشکنین دەرچـووم بەسـەر هەنـدێك قوتابخانـەوە کـە بـۆ لەبـەرکردنی قورئانە.ئەو ولاّتانـەی کەبـە زمـانی عـەرەبی قسـەناکەن، لەبـەر کـاری ئاسـانی قورئانیـان چـاپ کـردووە بـەپیتی لاتینی[1].

قوتـابی کەئەیخوێنێتـەوە بـە(تحریـف) بـۆ نمونـە وشـەی ﴿عَمَّ﴾ نووسـراوە {AAMMA} وە وشـەی ﴿أَعْطَيْنَاكَ﴾ نووسراوە {AATAINAKA}وە گۆڕینی (تحریف) کەلامی خوای گەورەیە ناشاردرێتەوە[2].

واتە حەرام بوونی نوسینی قورئانی پیرۆز بەغەیری وشەی عەرەبی وەکو (ئەعجمی ولاتینی) زیاتر لەپـەنجا بەڵگـە ئەهێنێتەوە لەقورئانی پیرۆز و سونەتی پێغەمبەری خواﷺ و ئیجماعو فەتوای زانایانو ئەو شوێنانەی کـە زانسـتی لێدەردەچێت، لەبەر ئەوە نابێ بەغەیری عەرەبی (خوای گەورە پاداشتی بداتەوە بۆ ئەو باسەگرنگەی).

---

(١) لە ولاّتی فەڕەنسا بەشی کۆتایی لە قورئان بە وشەی فەڕەنسی دەرچوو، وە لە ئەندەنوسیا چاپێك دەرچوو بـەئینگلیزی تەماشـای کتێبـی (تحریم کتابة القرآن الکریم بحروف غیر عربیة: أعجمیة أو لاتینیة:١٧) نوسینی صالح العود، وە چاپ بە بێ عربی حەرامە و دروست نیە.

(٢) مامۆستا (صالح علي العود) سەلماندویەتی لە باسێکدا بەناونیشانی (تحریم کتابة القرآن الکریم بحروف غیر عربیة:أعجمیة أو لاتینیة).

بنچینەی هەشتەم

کرداری بەیەك گەیاندن ئەبێتە هۆی بەستنەوە بۆ لەبەرکردن

لەو بنچینە گرنگانەی کە بۆ لەبەرکردنە کرداری بەیەك گەیاندن(عملية الربط): ئەویش بریتیە لە گەیاندنی دەنگ و تەماشاکردنە بە چاو لە نێوان کۆتایی ئایەتەکان و سەرەتای دەست پێکردنی ئایەتەکاندا، ئەویش ئەوەیە کە قورئانەکە ئەکەوێتە ئەو ئایەتانەی کە ئەتەوێ لەبەری کەیت پاشان ئایەتی یەکەم لەبەرئەکەیت و تەماشای ئایەتی کۆتایی ئەکەیت.

نمونەیەك دێنین لەسەر ئەم بابەتەی کە باسمان کرد خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا ئەفەرموێت:﴿ سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَ ٱلنَّاسِ مَا وَلَّىٰهُمۡ عَن قِبۡلَتِهِمُ ٱلَّتِي كَانُواْ عَلَيۡهَاۚ قُل لِّلَّهِ ٱلۡمَشۡرِقُ وَٱلۡمَغۡرِبُۚ يَهۡدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ١٤٢ ﴾ (البقرة: ١٤٢)، ئەم ئایەتە بخوێنەرەوە بە مەرجێك خۆت گوێ بیستی بیت پاشان بەپەلە بەبێ وەستان بیگەیێنە بە سەرەتای ئایەتی دووەم﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَٰكُمۡ أُمَّةٗ وَسَطٗا لِّتَكُونُواْ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ وَيَكُونَ ٱلرَّسُولُ عَلَيۡكُمۡ شَهِيدٗاۗ وَمَا جَعَلۡنَا ٱلۡقِبۡلَةَ ٱلَّتِي كُنتَ عَلَيۡهَآ إِلَّا لِنَعۡلَمَ مَن يَتَّبِعُ ٱلرَّسُولَ مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيۡهِۚ وَإِن كَانَتۡ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَٰنَكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٞ ١٤٣ ﴾ (البقرة: ١٤٣)ئەم شێوازە پێنج جار دووبارە بکەرەوە.

وە پێویستە ئەم شێوازە بە شێوەیەکی باش ئەنجام بدەیت، وە زۆر پێویستت پێیەتی لە نێوان گشت دوو ئایەتێکدا، وە لە نێوان کۆتایی جزئەکان و سەرەتایدا، وە سوودێکی زۆر گەورەی لێ ئەبینیت، چونکە زمانت بەشێوەیەکی ئاسایی ئەجولێت بە گەیاندنی کۆتایی ئایەتەکان و بە سەرەتای ئایەتەکانەوە، وە کێشەی وەستانی زۆرت بۆ ئاسان ئەکات لە نێوان ئایەتەکاندا، وە ئەوە کێشەی زۆرینەی فێر خوازانە کە قورئان لەبەر ئەکەن، پاشان لەبەرکردنی گەیاندن لە نێوان ئایەتێك بۆ ئایەتێکی تر بەدەست دێنێ ئەگەر بەردەوام ببێت لە سەر ئەم شێوازە بە شێوەیەکی هەمیشەیی بە بە یارمەتی خوای گەورەوە.

بنچینەی نۆیەم

دووبارەکردنەوە لەبەرکردنی تازە ئەپارێزێت لە وازهێنان و ڕاکردن

خەڵکی جیاوازە بۆ شێوەی لەبرکردن، هەیە لەبەرکردنەکەی جێگیر ئەکات لەگەڵ دووبارەکردنەوەیەکی کەم، وە هەیە ناتوانێت لەبەری کات تاوەکو دوبارەکردنەوەیەکی زۆر ئەنجام نەدات.

وە دووبارەکردنەوە دوو جۆرە:

أ- دووبارە کردنەوە بە واتای ڕاهاتنی ئەو ئایەتەی کە لە بەرت کردووە لە دڵەوە بیخوێنێت بەنهێنی ئەوەش ئەوەیە کە پێش خەوتن ئەو ئایەتەی بە ڕۆژ لەبەرت کردووە بیهێنیتە یادی خۆت بەبێ ئەوەی دەمت بجوڵێنی.

(العز بن عبدالسلام) ئەفەرموێت: (هیچ شەوێك نەنوستووم تاوەکو دەروازەی (فقه)م پێش خەوتن هێناوەتە یادی خۆم)[1].

ب- دووبارەکردنەوە بەدەنگی بەرز و خوێندنەوەی ئەو ئایەتانەی کە لەبەرت کردووە بە تەواوی .

پێویستە لەسەر ئەو کەسەی کە ئەیەوێت لەبەرکردنێکی چاك ئەنجام دات بەدەنگێك بیخوێنێت کە خۆی گوێی لێ بێت پاشان چەند جارێك دووبارەی کاتەوە،هەروەها وازنەهێنێت بە جارێك و دوو جار هەرچەندە زیرەکیش بێت.

(ابن الجوزي) ئەفەرموێت: (حسن ی کوڕی ابی بکری النیسابوری) پێمانی فەرموو: ناتوانم شتێك لەبەرکەم تاوەکو (٥٠) جار دووبارەی نەکەمەوە.

(أبوإسحاق الشيرازي) وانەکەی (١٠٠)جار دووبار ئەکردەوە[2].

ڕاستە دووبارە کردنەوە هیلاکەت وماندوو بوونە، بەڵام لە ئاییندەدا ئەنجامێکی زۆر باشی هەیە. وە ئەو شتەی کە لەبەری ئەکەیت ئەگەر زۆر دووبارەی نەکەیتەوە ئەوە زوو لە یادت ئەچێتەوە.

وە گوێ بگرە لەم ڕوواوە کە ئیمامی(إبن الجوزي) ئەیگێڕێتەوە ئەفەرموێت: (حسن) بۆمان ئەگێڕێتەوە کە قوتابییەکی فەقێ لەماڵەوە وانەکەی زۆر دووبارە ئەکردەوە، پیرەژنێك لەماڵی خۆیدا کە دراوسێی بوو وتی: والله من لەبەرم کرد ئەمەندە گوێم لێ بوو...... ! فەقێکە پێی وت:دووبارەی کەرەوە، ئەویش دووبارەی کردەوە،پاش چەند ڕۆژێك وتی: ئەی پیرەژن، وانەکە دووبارەکەرەوە، ئەویش لە وەڵامدا وتی: لەبەرم نییە،فەقێکەش وتی: من دووبارەی ئەکەمەوە، پاشان دووبارەی کردەوە و وتی: بامنیش لەیادم نەچێت وەکو تۆ[3].

وە ئەبینین بەگشتی خەڵکی سورەتی (يس وسجدة)و کۆتایی سورەتی (البقرة)و جگە لەم سورەتانەش لە بەریانە بە هۆی ئەوەی کە زۆر دووبارە کراوەتەوە و گوێیان لێ بووە لە بۆنەکاندا(المناسبات).

---

(١) طبقات الشافعية للسبكي(٨/٢١٣) وطبقات المفسرين للداوودي(١/٣١٣).

(٢) (الحث على حفظ العلم)(٢٥٤).

(٣) (الحث على حفظ العلم)(٢٥٤).

بنچینەی دەیەم

لەبەرکردنی ڕۆژانە بەڕێك و پێکی باشترە لە لەبەرکردنی پچڕاوی

دەروونی خۆت ڕابهێنە کە ڕۆژانە قورئان لەبەرکەیت: هەندێك دەست نیشان کەیت و لێی کەم نەکەیتـەوە، ئەگـەر بەردەوام بیت لەسەری چەند ڕۆژێك، وە گومـان نـەهێلیٚ لەدڵتـدا (وساوس الشيطان) هـەروەها تەمبـەڵی نـەهێڵی، ئەوکاتە ڕادێی لەسـەر لەبـەرکردن،وە ئـەو کاتـە لەبـەرکردن ئەبێتـە بەشـێك لـە ژیـانی ڕۆژانـەت، وەکـو خـواردن وخواردنەوە.

(زوهری) ئەفەرموێت: موسڵمان بەدوای زانست و لەبەرکردن ئەکەوێت و دڵی جۆگەلەیەکە لە جۆگەلـەکان، پاشـان ئەبێتە چەمێك هەرشتێکی تیٚ بکەیت و یەکسەر قوتی ئەدات [(١)].

واتـە موسـڵمان کـە یەکـەم جـار دەسـت ئـەکات بـە دوای زانسـتدا مێشـکی تەسـکە، چـونکە ڕانـەهاتوە لەسـەر لەبەرکردن، ئەگەر خۆی ڕابهێنێت و هەوڵ و کۆشش بدات ئەوە مێشکی کراوە ئەبێت، وە لەبەرکردن ئەبێتە خـوو ڕەوشتی،وە دڵی زانست وەر ئەگرێت وەکو چەمێك وایە کە هەموو شتێك قووت ئەدات.

ئەی برای موسڵمان– پێویستە لەسـەرت– کاتێـك تـەرخان کـەیت بـۆ لەبـەرکردن ئەگـەر کـەمیش بێـت، چـونکە دڵۆپەی ئاو بە بەردەوامی لەسەر تاشە بەرد ئەبێتە هۆی چاڵ بوونی.

(أبوهلال العسكري) ئەفەرموێت: (ئەحمەدی کوڕی فوڕات) هـیچ ڕۆژێکـی بـە فـیڕۆ نەئـەدا تـاوەکو شـتێکی تێیـدا لەبەر نەکردایە .

وە هەندێك لە ڕێك و پێکی لەبەرکردن ئەوەیە: کە پشوو بدەی بە دەروونی خۆت ڕۆژێك یـان دوو ڕۆژ هیچـی تێـدا لەبەرنەکەیت، چونکە باشترە بۆ مێشك.

(ابن الجوزي) ئەفەرموێت: پێویستە لە هەفتەیەکدا ڕۆژێك یـان دوو ڕۆژ پشـوو بـدەی بـە خـۆت، چـونکە وەکـو خانووی لیٚ دێت کە جێگیرە لە شوێنی خۆی [(٢)].

هەروەها لەڕێك و پێکی لەبەرکردن:لە کاتی بێزاربووندا هیچ شتێك لەبەر نەکـەیت ئەگـەر بێتاقـەت بوویـت وازی لیٚ بهێنەو پشوو بدە یان شـتێك بخوێنـەوە لـە چـیرۆك یـان شـیعر، چـونکە حیکمـەتی تێدایـە و بەسـوودە، وە پێـی ئەچێت ئەو ناخۆشی و بێزاریە لە سەرت لاچیٚ [(٣)].

---

(١) الحث على طلب العلم والاجتهاد لأبي هلال العسكري:٣٦.

(٢) الحث على حفظ العلم وذكر كبار الحفاظ لابن الجوزي:(٥٥).

(٣) الفقيه و المتفقه(٢/١٠٠).

بنچینەی یانزدەیەم

لەبەرکردنی خاوو لەسەرخۆ باشترە لە لەبەرکردنی خێرایی

ئیشی تۆڕی چاو زۆر گرنگە بۆ لەبەرکردن، تەماشاکردن وەکو تۆڕی وێنەگرتن وایە، وەکو چۆن هەڵگری ئامێری وێنەگر ئامێرەکەی زۆر لەسەرخۆ ئەجولێنێ لەنێوان بینەردا کە ئەیەوێت وێنە بگرێت، وەگرنگیەکی زۆری پێ ئەدات بۆ گرتنی ئەو وێنە نایابانەی کە پێویستی پێییەتی.

هەروەها ئەو کەسەی کە ویستی لێیە لاپەڕەیەك لە قورئانی پیرۆز لەبەرکات، پێویستە یەکەم جار ئایەتەکە لەسەرخۆ بخوێنێتەوە، وە بەوردی چاوی بخاتە سەر ئایەتەکان پاشان لەسەرخۆ بەزمانی دووبارەی کاتەوە تاوەکو لەبەری ئەکات، وەهەر کاتێك لەبەرکردنەکەی لەسەرخۆ بێت ئەوە لەئەنجامی داهاتوودا باشترە.

وە ئەوکەسەی بەخێرایی چاوی بەئایەتەکاندا ئەخشێنێت و ئەیەوێت ئەو ڕۆژە زوو کۆتایی بێنێت بەلەبەرکردنەکەی بەهەر شێوازێك بێت.

ئەبینی هەنگاو ئەنێت لە یەکەم لاپەڕەوە بۆ کۆتایی لاپەڕەکە بۆ ئەوەی وشەیەك لێرە لەبەرکات و دێڕێك لەوێ لەبەرکات، ئەوە ئەو لەبەرکردنە جێگیر نییە، وە زۆری پێ ناچێت لەیادی ئەچێتەوە، وە پێویستە دووبارە لەبەری کاتەوە وەکو ئەوە وایە کە لەبەری نەکردبێت، وە زۆر ئەبینین لەو شوێنانەی کە قورئان لەبەرئەکەن قوتابییەك ڕائەسپێرن کە لاپەڕەیەك لەبەرکات، پاش چەند خولەکێك دێت و واهەست ئەکات کەلەبەری کردووە، وە ئەشێ بیخوێنێتەوە لەبەر، بە چەند هەڵەیەکی کەم، بەڵام پێویستە لەسەر مامۆستاکەی وریای کاتەکەی بێت کە ئەو لاپەڕەیەی تێیدا لەبەرکردووە، وە ڕازی نەبێت بەلەبەرکردنی بەپەلە کە چەند هەڵەیەکی تێدایە بۆ کار ئاسانی بۆ قووتابییەکە.

وە بۆم جێگیر بووە لە تاقیکردنەوەدا: ئەو ئایەتانەی کە ئادەمیزاد لەبەری ئەکات بە ووردبینێکی زۆر زۆر و بە هێمنی و لەسەر خۆ، وە زۆر دووبارەی ئەکاتەوە، پێش ئەوەی لەدەروونی خۆی بڕیاردا کە لەبەری کردووە، ئەوە زۆر بەهێزترە لە یەکێکی تر.

(**الخطيب البغدادي**) ئەفەرموێت: پێویستە لەسەر ئەوکەسەی قورئان لەبەر ئەکات زۆر لەبەر نەکات، بەڵکو کەم لەبەرکات بەپێی ئەوەی کەتوانای هەیە بۆ لەبەرکردن، وە تێگەیشتنی نزیك بێت، وە خوای گەورە ئەفەرمویت:

﴿ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَوۡلَا نُزِّلَ عَلَيۡهِ ٱلۡقُرۡءَانُ جُمۡلَةٗ وَٰحِدَةٗۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَۖ وَرَتَّلۡنَٰهُ تَرۡتِيلٗا ﴾ (الفرقان: ٣٢)

واتە: خوا نەناس و بێ باوەڕان گوتیان: بۆچی قورئانی بەیەکجار بۆ نایەت، هەروەك (تەورات و ئینجیل) پێکڕا بۆ(موسا وعیسا)هاتن؟ دیارە ئەمەیشیان هەر درۆیە، چونکە(تەورات) لەماوەی (١٨) ساڵدا ئەوجا بەتەواوی هاتووە و لاریەکی دیکەشیانە لەقورئان، جا خوا بۆچوونەکەیان ڕەت ئەکاتەوە و ئەفەرموێ: ﴿ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَۖ ﴿٣٢﴾ ﴾ (الفرقان: ٣٢) هەر بەوجۆرەیە بەینا و بەین و کەماو کەم، وە لەماوەی (٢٣) ساڵدا ئەم قورئانەمان دابەزاند بۆت – تادڵی تۆی زیاتر پێ بەهێز و قایم بکەین﴿ وَرَتَّلۡنَٰهُ تَرۡتِيلٗا ﴿٣٢﴾ ﴾ (الفرقان: ٣٢) و بەڕێك و پێکی و هێدی هێدی،بۆتمان خوێندەوە لەسەر زمانی(جبريل).

بنچينەى دوانزدەيەم

وِرد بوون لەو ئايەتانەى كە لەيەك ئەچن دورت ئەخاتەوە لە ئالۆزبوون لە كاتى لەبەركردندا

لەو ناڕەحەتيانەى كە تووشى هەندێك قوتابى ئـەبێت لـە ڕێگـاى لەبەركردنـدا، لەيـەك چـوونى هەنـدێك ئايـەت لـە هەندێك ئايەتى تر،وەكو: خواى گەورە ئەفەرموێت: ﴿ فَأَصۡبَحُواْ فِي دَارِهِمۡ ﴾(الأعراف: ٩١) وە خـواى گـەورە ئەفـەرموێت: ﴿ فَأَصۡبَحُواْ فِي دِيَٰرِهِمۡ جَٰثِمِينَ ﴾ (هود: ٦٧)، ئەگـەر برايـەك گـوێى لێـى بێـت يـان پێيـدا بچێتەوە، ئەوكاتەى ئەگاتە ئەم شوێنانەى كە لەيەك ئەچن تووشى سەرسوڕمان ئـەبێت. وە ئـەم لەيـەك چـوونانە هەندێك ڕوونكار دەسنيشانيان كردووە بە ژێرى.

وە باشترين ڕێگە بۆ زاڵ بوون بەسەر ئەم كێشەيەدا: ئەو مامۆسـتا پسـپۆڕە شـارەزايەى كـە هـەڵت بـژاردووە بـۆ خۆت دەست نيشانى ئەو شوێنانەت بۆ بكات كە لەيەك ئەچن لە كاتى لەبەركردنتدا، وە ئەو كاتە كە ئەگەيتە ئەو ئايەتانەى لەيەك ئەچـن لـە چـەند جێگايـەك، بـۆ نموونـە ئەگـەر لاى مامۆسـتاكەت سورەتى (البقرة) بخوێنيـت و گەيشتيە ئـەو جێگايـەى كـە خـواى گـەورە ئەفـەرموێت:﴿ وَيَقۡتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّۗ ﴾ (٦١) ئـەو كاتـە مامۆستاكەت پێت ئەڵێت: ئەم ئايەتە لەسێ شوێن هاتووە: شوێنى يەكەم لە سـورەتى (البقرة)، شـوێنى دووەم و سـێيەم لــە ســورەتى (آل عمران) ﴿ وَيَقۡتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيۡرِ حَقّٖ ﴾ (٢١) بــەبێ (ال) ﴿ وَيَقۡتُلُونَ ٱلۡأَنۢبِيَآءَ بِغَيۡرِ حَقّٖ ﴾ (١١٢)ئەوە لە دەفتەرەكەت بينووسە كورِم .

هەروەها تۆش بەدووبارە كردنەوەت لـەو شـوێنانەى كـە لەيـەك ئەچـن هـەتا واى لێ دێت بـە تـەواوى كـە ڕێكـى ئەخەين، هەروەها هەركاتێك گەيشتييە ئەو شوێنانەى كە لەيەك ئەچن ئەوە مامۆستاكەت ئامۆژگاريت ئەكات. ئـا لەمەدا گرنگى مامۆستاكەت بۆ دەرئەكەوێت، ئەوە لەم بنچينەيەى خوارەوە ڕوونى ئەكەمەوە: ئەگـەر مامۆسـتات دەست نەكەوت، ئەوە قوتابى پێويستە پشت ببەستێ بە كتێب، وەكتێب لەم بوارەوە زۆرە و جۆرا و جۆرە.

جۆرێكيان گرنگى بەو بەشانە داوە كەلەيەك ئەچن: وەكو (البرهان في متشابه القران للكرماني). وە (فتح الرحمن) دانانى (شيخ الاسلام زكريا الانصاري) و (متشابه القران) دانانى(الحسين المناوي).

وە جۆرێكيان بەشێوەى شيعرە، بۆ قوتابى ئاسانە كە لە بـەرى كـات، وەكو(نظم متشابه القران لمحمد التشيتي، ومنظومة الدمياتي، ومنظومة السخاوي) وە ئەمەى كۆتاييان باشترين و ئاسانترينيانە بۆ لەبەركردن.

بنچینەی سیانزدەیەم

گرنگی لەگەڵ بوونی مامۆستادا بە بەردەوامی

یـەكێك لـە بنچـینە گرینگـەكانی لەبـەر كردنـی قورئـانی پـیرۆز(بەسـتنەوە بـە مامۆسـتاوە) وە ئـەم بەسـتنەوەیە گرنگیەكی هەیە نابێت خۆتی لێ بێ ئاگا كەیت، چونكە فێربوونی قورئـان پێویسـتە یەكـەم جـار لـە مامۆسـتاكەت وەری گریت، وەهەندێك لەو شتە گرنگە بەسودانە كە قوتابی سودمەند ئەبێت لێی لـە قۆنـاغی یەكەمـدا: ئـەوەش مامۆستا كێشەكانی بۆ چاك ئەكات كە تووشی ئەبێت لە كاتی لەبەركردندا.

وە دانیشتن لەبەر دەستی مامۆستادا كە گوێی لە قوتابییەكەی ئـەبێت لـە وانـەی ڕۆژانەیـدا بـۆ لەبـەركردن، ئـەوە گرنگیەكی زۆر گەورەی هەیە لە پەروەردەی دەروونیدا.

(لوقمانی حەكیم) بە كوڕەكەی وت: ئەی كوڕم گەیشتیە چی لە ژیری و دانایەكەتدا **(الحكمة)** ؟

وتی: (ڕای نا پەڕێنم كە گرنگیم پێ نەدا) **(لا اتكلف مالا یعنینی)**

ئەویش وتی: (ئەی كوڕم شتێكی ترمـاوە، لای زانایـان دانیشـە و نزیـك بـەوە لێیـان و بـە چـۆكت لـە بـەردەمیان بوەستە، چونكە خوای گەورە ئەو دڵەی كە مردووە زیندووی ئەكاتەوە بە دانایی و ژیـری وەكـوو چـۆن زەویـەكی مردوو زندوو ئەكاتەوە بە بارانی بخووڕ لە ئاسمانەوە)[1].

چۆن مامۆستا دەست نیشان ئەكەیت؟

چەند بنچینەیەك هەیـە بـۆ دەسـت نیشـان كردنـی مامۆسـتا پێویسـتە ئەوكەسـەی ئەیـەوێت فێـری قورئـان بێـت وەریگرێت لەوانە:

١- بـەدوا گـەڕان و سـەیركردن و بیركردنـەوە، پێویسـتە لەسـەر قوتـابی بـەدوای مامۆسـتایەك بگـەڕێت كـە ئـەو مەرجانەی تێدا پەسەندبووە، وە پەلە نەكات لە دەست نیشانی مامۆستا هەتا وەكو بەتەواوی بیری لێ نەكاتـەوە، (زەرنوجی) ئەفەرموێت: (ابو حنیفەی كوڕی حمادی كوڕی سەلەمە) دەست نیشانی كرد پاش بیركردنەوە"

هەروەها (زەرنجی) ئەفەرموێت: (حكیم) لە ئامۆژگاری هەندێك لە فێر خوازی زانسـتی شـەرعیدا فـەرمووی:ئەگـەر ڕۆیشتی بۆ (بخاری) ئەوە پەلەمەكە لە ڕۆیشتندا بۆلای زانایان، دوومـانگ بمێنـەوە هـەتا وەكـو بـە تـەواوی بـیر ئەكەیتەوە و مامۆستایەك دەست نیشان ئەكەیت [2].

وە ئەگەر ڕۆیشتی بۆلای زانایەك بە پەلە، لەوانەیە وانەكەییت بە دڵ نـەبێت، بـەجێی ئـەهێڵیت و ئەچـیت بـۆلای زانایەكی تر، ئەوكاتە پیرۆزباییت لێ ناكا لە زانستەكەت، دوومانگ بیركەرەوە و بمێنەوە هەتا وەكـو مامۆسـتایەك دەست نیشان ئەكەیت ".

---

(١) جامع بيان العلم وفضله لابن عبد البر :(٧٧/١).

(٢) تعليم المتعلم طرق التعلم(٤١).

٢- ڕاوێژكردنی متمانەدارەكان وە پرسیار لەوانە ئەكەیت كە شارەزان لە بواری زانستی قورئان و تجوید، چونكە ئەوە بیرو باوەڕی هەموو موسوڵمانێكە: ﴿ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ ﴾ (آل عمران: ١٥٩) .

٣- ڕاوێـژكردن (الإستخارة) لـە خـوای گـەورە: ئەوكەسـە نـەدۆڕاوە كـە ڕاوێـژ بكـات، وە پەشـیمان نابێتـەوە ئەوكەسەی ڕاوێژ بكات . ئەو مەرجانەی كـە لـەو مامۆسـتایەدایە كـە بـەدوای ئەگـەڕێیت: پێویسـتە لـە سـەر فێـر خوازی زانستی شەرعی.

وەبەتایبەتی مەرج دانی بۆ ئەو مامۆستایەی كە دەست نیشانی ئەكات بۆ لە بەركردنی قورئـان، وە هەنـدێك لـەم مەرجانە :-

١ - بیرو باوەڕی ڕاست بیرو باوەڕی ئەهلی سونەو جەماعەیە، لە هەندێك لە پێشینەوە هاتووە ئەم زانسـتە دینـە تەماشاكەن لەكێ وە دینەكەتان وەرئەگرن (1).

٢- زانستێكی زۆری هەبێت و زانیارییەكی تەواوی هەبێت دەربارەی قورئانی پیرۆز و تەقوا و لەخوا تـرس و بـاش بێت.

٣- پێویستە بتوانێت ئەو زانیارییەی كە هەیەتی بیگەیەنێت بە بەرامبەرەكەی.

٤- ئەبێت قورئانی پیرۆزی لەبەر بێـت و شـارەزا و وردكـار بێـت، لای ئـەهلی عـیلم ناسـراو و متمانـەدار بێـت، وە مۆڵەتی (الإجازة) هەبێت لە قورئانی پیرۆزدا ئەگەر(قراءات العشرة) بێت باشترە.

وە ئەگەر یەكێكی وا دەست نەكەوت بەم شێوازە ئەوە یـەكێكی تـر بێـت كـە بـاش بێـت،وە باشـتر وایـە لای یەكێك بخوێنێت كەقورئانی لەبەر بێت بۆ لەبەركردن چونكە ئەو كەسەی قورئان لەبەركات خـۆی گـوێی لـێ بێـت لەوانەیە هەڵە بكات و پێی نەزانێت بەم شێوەیە ئایەتێكی زۆر لەبەر ئەكات بەهەڵەیی،وە لەوانەیە تاكو ماوەیـەك لەسەری بچێت.

بنچینەی چواردەیەم

وردبوون و تەماشاكردنی ئایەتەكان لە كاتی لەبەركردندا

تەماشاكردن ئامێرێكی بنەڕەتییە كە پشتی پێ ئەبەستی بۆ لەبـەركردنی قورئـانی پـیرۆز، بۆیـە پێویسـتە یـەكێك ڕێنماییت بكا بۆ ئەوەی زیاتر گرنگی بەشێوەی تەماشاركردن بدەی لە كـاتی لەبەركردنـدا وەلـە یەكـەم قۆناغـدا پێویسـتە ئـەو لاپەڕەیـەی كـە لەبـەری ئەكـەیت زۆر تەماشـای بكـەیت كـە چـونكە بەختـەوەر ئـەبیت، وە چـاوت تێركەیت لە تەماشاكردنی ئایەتەكان هـەتا چـاپ بێت لەگـەل دەنگت دا چـونكە درێـژە پێـدان لەتەماشـاكردن وا لەئایەتەكان ئەكات وەكو وێنە لە لاپەڕەی مێشكدا بچەسپێت و نەخشـە كرابێـت لـە مێشـكدا بـە مـەرجێك ئەگـەر پـاش چـەند سـاڵێك پرسـیارت لێ بكرێـت دەربـارەی ئایـەتێك ئـەوە كـەمترین شـت ئـەبێ بێتـە بەرچـاوت و یـادی بكەیتەوە ئایا لای ڕاستی لاپەڕەكەوەیە یان لای چەپەوەیە .

---

(١) (تذكرة الجامع والمتكلم في ادب العالم والمتعلم لابن جماعة:٨٥).

وه زۆر لە زانایانمان ئاماژەیان بە گرنگی تەماشاکردن و وردبوون داوە (إسماعيل بن أبي أويس) ڕێنمایی یەكێك ئەكات كەپرسیاری لێ ئەكات ئەفەرموێت: ئەگەر ویستت شتێك لەبەر كەیت بخەوە پاشان هەستە لە بەرەبەیاندا ئەوەی ئەتەوێ لەبەری كەیت تەماشای كە (واتە: لەبەریكە) ئەوە إنشاءالله بە هیچ شێوەیەك لە یادت ناچێتەوە [1].

ئەم ڕێنمایانە لەزانایانی پەروەردەی ئاینییەوە وەرگێڕاوەن زۆر بە نرخن.

بنچینە ی پانزدەیەم

كاركردن بە لە بەركردن و خوێندنەوە پێكەوە و بەردەوام بوون لە خوا پەرستی و وازهێنان لە تاوان

بەڕاستی خوا پەرستی دڵ ڕوناك ئەكاتەوە، وای لێ ئەكات كەمێشكی ڕوناك كاتەوە و ئامادەی ئەكات بۆ لەبەركردنی قورئانی پیرۆز، بە پێچەوانەی دڵێكەوە كە تاریك بووە بە تاوان چونكە خوای گەورە سزای تاوانبار ئەدات كە نیعمەتی زانیاری و لە بەركردنی لێ ئەسێنێتەوە و لە مێشكی دەری ئەكات.

ئەیگێڕنەوە لە (عەبدوڵلای كوڕی مسعود)ەوە (ڕەزای خوای لێ بێت) ئەفەرموێت: من ئەبینم كە پیاوێك زانیارێكەی لەیاد ئەچێتەوە بەهۆی ئەنجامدانی تاوانێكەوە كە ئەیزانیت [2].

پرسیار كرا لە(ئیمامی مالك) (ڕەزای خوای لێ بێت) هیچ شتێك ئەشێت بۆ ئەم لەبەر كردنە؟ ئەویش لەوەڵامدا فەرمووی: ئەگەر شتێك بشێت ئەوە وازهێنانە لە تاوان [3]. هەروەها (علی كوڕی خشرم) بە (وكیع ی كوڕی جراح)ی فەرموو: من پیاوێكی كەم فامم لەبەركردنم نییە دەرمانێكم فێركە بۆ لەبەركردن، (وكیع) لە وەڵامدا فەرمووی: ئەی كوڕم والله هیچ دەرمانێكم بەكار نەهێناوە بۆ لەبەر كردن وەكو وازهێنان لە تاوان باشتربێت [4].

ئەمە چەند ئامۆژگارییەكی سەلەف سالحە(ڕەزای خوایان لێ بێت) وە بۆ ئەم بابەتە ئەم هۆنراوەیەی ئیمامی شافعی (ڕەزای خوای لێ بێت) ئەهێنمەوە، ئەفەرموێت:

شَكَوْتُ الى وَكيعٍ سُوءَ حِفْظِي فأرشَدَني الى تَرْكِ المعاصِي

وأخبَرَني بأنَّ العِلمَ نُورٌ نورُ الله لا يُهدَى لِعاصِـي

واتە:چووم بۆ لای مامۆستاكەم وتم لەبەركردنم خراپ بووە، ئەویش لەوەڵامدا دەست نیشانی وازهێنانی تاوانی لێ كردم، وە پێی وتم: زانست ڕوناكیە،وە ڕووناكیش خوای گەورە نایداتە تاوانبار.

بۆیە خوا پەرستی و دووركەوتنەوە لەتاوان كردەوەیە بۆ ئەم قورئانەی كەلەبەری ئەكەین، وە سزایەكی زۆر توند هاتووە لەقورئان كە ئەوەی زانست بزانێت و كردەوەی پێ نەكات:وەكو خوای گەورە لەقورئاندا ئەفەرموێت:﴿ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُواْ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴾{الصف :٣} .

---

(١) (الجامع في الحث على حفظ العلم) انتقاء ابي عبدالله الحداد(١٧٧).

(٢) جزء فيه اخبار لحفظ القرآن تخريج ابن عساكر:(٢٢٦).

(٣) جزء فيه اخبار لحفظ القرآن تخريج ابن عساكر:(٢٢٧).

(٤)جزء فيه اخبار لحفظ القرآن تخريج ابن عساكر:(٢٢٨).

واتە: خوا لە لای سەختە کە شتێ بڵێن و کاری پێنەکەن! وە پێغەمبەری خوا ﷺ ئەفەرموێت: (إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ: الى أن قال: ...... وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ. قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ عَالِمٌ. وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ. فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ)[1]

واتە: یەکەم کەس کە ڕۆژی قیامەت لێپرسینەوەی لەگەڵ ئەکرێت: هەتا وەکو فەرمووی: پیاوێك فێری زانست بووە و خەڵکیش فێر ئەکات، وە قورئانی خوێند، پاشان ئەو پیاوە ئەهێنن پاداشتەکەی پێ ئەڵێن و ئەویش ئەیزانێت، پێی ئەوترێت چۆن ئیشت کرد؟ئەویش لەوەڵامدا ئەڵێت: فێری زانست بووم و خەڵکیشم فێر کرد،وە قورئانم خوێند، ئینجا پێی ئەوترێت: درۆت کرد،بەڵکو پێت بوترێت فلاَن کەس قورئان خوێنە، وە وتراش، پاشان بەدەم و چاودا ڕای ئەکێشن تاوەکو ئەکرێتە ناو ئاگرەوە.

وە ئاینی ئیسلام لەنێوان زانست و ئیشکردندایە، ئیش کردن بەو ئایەتانەی کە لەبەری ئەکەیت لە ناو مێشکدا جێگیر ئەبێت، بۆیە چۆن خوای گەورە لەبەرکردنت پێ ئەبەخشێت ئەگەر لە ژیانی ڕۆژانەتدا ئیش بە قورئان نەکەیت؟

(ئیمامی غزالی) ئەفەرموێت: ئەگەر سەد ساڵ زانست بخوێنییت وە سەد کتێب کۆکەیتەوە ئەوە ئامادە نابیت بۆ ڕەحمەتی خوای گەورە ئەگەر کردەوەی لەگەڵدا نەبێت[2]، خوای گەورە لە قورئاندا ئەفەرموێت:﴿ وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴾ (النجم: ٣٩) .

واتە: بۆ هیچ ئادەمیزادێك نییە پاداشتی کردەوەی خۆی نەبێ، ئەو کارانە نەبێ کاتێ خۆی هەوڵی بۆ داوەو کردویەتی.

هەروەها(وكيع) ئەفەرموێت: (ئێمە پشت ئەبەستین بە لەبەرکردنی فەرموودە و ئیش کردن، وە پشت ئەبەستین بەدوا کەوتنی زانست بە ڕۆژەوە).

وە ئەم بنچینەیە بنچینەیەکی زۆر گرنگە پێش لەبەرکردن و دوای لەبە کردن، پێش هەموو شتێك ئەبێت موسڵمان خۆی ئامادەکات بۆ لەبەرکردن، بە ئەوەی دڵی پاك کاتەوە لەتاوان.

برای موسڵمان ئەگەر ئەو چاوەی ئەیپارێزی بەقورئانی پیرۆز نابێت سەیری شتێك بکەیت کە خوای گەورە حەرامی کردووە،وە ئەگەر بتەوێت گوێ لەقورئان بگریت نابێت گوێ لە شتێ بگریت کە خودا حەرامی کردووە وەکو گۆرانی و مۆسیقا.

---

(١) صحيح: رواه مسلم:(٦/٤٧).

(٢) ايها الولد للغزالي : (٩٩).

بنچینەی شانزدەیەم

دووبارە کردنەوە بە ڕێك و پێکی لەبەرکردن بەهێز دەکات

ئێمە چۆن گرنگییەکی زۆر بە لەبەرکردن ئەدەین پێویستە گرنگی زیاتر بدەین بە دووبارەکردنەوە بەڵکو قۆناغی دووبارەکردنەوە لە قۆناغی لەبەرکردن زۆر پێویست ترە، چونکە لەبەرکردن ئاسانە لەسەر دەرونی موسڵمان، وە هێزو توانایەکی کەمی ئەوێت بە پێچەوانەی دووبارەکردنەوە قورسە لەسەر دەروون، پێویستی بە تێکۆشان و ئارام گرتن و بەردەوامی هەیە بە تایبەتی لە قۆناغی یەکەمی لەبەرکردندا بۆیە بەشێکی تایبەتیم بۆ دووبارە کردنەوەی ئامادە کردووە وە باسم کردووە کە چۆن دووبارەی ئەکەیتەوە.

بەڵام لێرە تەنها دەست نیشانی شتە گرنگەکان ئەکەم، وە بنچینەیەکی زۆر گرنگە و تەواوکەری لەبەرکردنە، ئەگەر ئەو بابەتانەی لەبەری ئەکەیت دووبارەی نەکەیتەوە سوودی لێ نابینیت، وە ئەگەر ئەوکەسە ئەو ئایەتانەی لەبەری کردووە دووبارەی نەکاتەوە پاش ماوەیەکی کەم پێویستی بەدووبارەکردنەوەیە جارێکی تر.

(**جەعفری کوڕی سادق**) ئەفەرموێت: دڵەکان خۆڵن زانستیش چاندنە، وە خوێندنیش ئاوەکەیەتی ئەگەر ئاوت لەخۆڵەکە بڕی دارەکە وشك ئەبێتەوە [1].

بنچینەی حەڤدەیەم

تێگەیشتن لە قورئان ڕێگەیەکە بۆ لەبەرکردن بەتەواوی

یەکێك لە بنچینە گرنگەکان ئەوەیە کە ئەو کەسەی تێ بگات لەوەی کە لەبەری ئەکات بەپێی توانای خۆی بێت، بەڵام ئایا ئەم بنچینەیە ئاساییە؟ گشتییە؟ ئەگەر ڕەچاو بکرێت منداڵی بچووك قورئان لەبەر ئەکات بەبێ ئەوەی لێی تێ بگات، هەروەها مەردوومی نا عەرەب (الأعجمي) بینیم موسڵمانی وا هەیە هەموو قورئانی لەبەرە بەبێ ئەوەی لێی تێ بگات، ئەگەر پرسیاری لێ بکەیت لە واتای وشەیەك ئەوە نایزانێت، بە پێی ئەم بنچینەیە تێگەیشتنی گشتی نییە لە هەموو کاتێکدا پێویست نییە، وە پێویستە جیاوازی کەین لە نێوان گەورەو بچووکدا، وە مەبەست لە تێگەیشتن: تێ بگەی لەو ئایەتانەی لەبەرت کردووە، وە ئەگەر وشەیەکی نادیارت بینی ئەوە بچۆ تەفسیرەکەی بزانە تاوەکو تێبگەی، ئەو کاتە لە مێشکدا ئەچەسپێت، بەڵام منداڵی بچووك پێویست ناکات واتای هەموو ئایەتێك بزانێت کە لەبەری ئەکات چوونکە عەقڵی زۆر واتاکان هەڵناگرێت.

بەڵام ئەگەر ئایەتێکی لێ قورس بوو بۆ لەبەرکردن ئەوکاتە ئەو ئایەتەی بۆ شی ئەکەیتەوە هەتاوەکو ئاسان بێت بۆ لەبەرکردنی.

---

(١) الجامع لأخلاق الراوي وآداب الجامع للخطيب البغدادي(٢/٣٣٤).

بنچینەی هەژدەیەم

هاندانێکی بە هێز و ئارەزوویەکی ڕاستگۆ بۆ لەبەرکردنی قورئان

ئەگەر پرسیار بکەین: چ هاندانێك هەیە کە موسڵمان قورئان لەبەرکا؟

بە کورتی لە چەند خاڵێکدا باسی ئەو ئارەزو و ویستانە ئەکەین کە موسڵمان هەوڵی بۆ ئەدات:

أ. ئەجرو پاداشت و هەوڵدن بۆ پلە و پایەکانی بەهەشت.

ب. پێشبڕکێ﴿ وَفِي ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ ﴾ (المطففين: ٢٦) واتە: پێشبڕکێ بکەن بۆ عیبادەتی خوای گەورە.

جـ. مەبەست لە (لەبەرکردنی قورئان) گومانی تێدا نیە کە یەکەم شت مەبەستی موسڵمان ئەوەیە کە سەرکەوتوو بێ کە خوای گەورە ڕازی بێت لێی، وە لە موسڵمان ناشاردرێتەوە کە خوای گەورە چی بۆ ئەوانە ئامادەکردووە کە قورئانیان لەبەرە لە ئەجر و پاداشت، پاشان ئەو هەموو پاداشت و لێ خۆش بوونە، وە بەرز بوونەوەی پلەی بەرز لە ژیانی دونیا و دوای مردندا، ئەمە بەس بێت بۆ ئەو پیرو گەنجانە کە بگەڕێنەوە بۆ لەبەرکردنی ئەم قورئانە.

وە من ئاماژەی پێ ئەدەم ڕۆڵی ئەو مامۆستا و بەخێوکەرانە بە جوانی پەروەردەیان بکەن.

بنچینەی نۆزدەیەم

داواکردن لە خوای گەورە و پاڕانەوە و نزاو یارمەتی

گەڕانەوە بۆ لای خوای گەورە ئیش و کار ئاسان ئەکات، وە پشت بەستن و داوای یارمەتی لێ کردن بە تایبەتی ئەو کاتەی کە لەبەرکردن لات قورس و گران ئەبێت، ئەوە باشترین دەرمانە، وە ڕووداوێك ڕووی دا لە یەکێك لە فێر خوازی زانستی شەرعی کە (متن الشاطبية)ی لەبەر ئەکرد لە (قراءات السبع)ە باسێکی قورس بوو بۆ لەبەرکردنی تاوەکو بەرەبەیانێکی زوو لە خوای گەورە پاڕایەوە و دەستی کرد بە گریان وای لێ هات لەبەری کرد و بۆی ئاسان بوو.

وە زۆربەی لە قوتابییەکان تووشی خاوبوونەوە دەبن بە هۆی ئەوەی کە شتێکی لا قورس بووە، وەکو ئەبینین کە لە سەردەمی ئێمەدا زۆر بووە، هەرچەندە ئەم بنچینانەی کە باسمان کرد ئەو کەسە ئەیزانێت بەڵام ناتوانێ ڕوو لە لەبەرکردنی قورئان بکات، ئەمەش بە دوعا و پاڕانەوە و نزاکردن و گریان ئەبێت لە بەردەستی خودادا، وەکو چۆن خوای گەوەرە لە قورئاندا ئەفەرموێت:﴿ وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لِي وَلْيُؤْمِنُوا۟ بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾ ﴾ (البقرة: ١٨٦) .

واتە: هەرکاتێ بەندەکانم لە بارەی من پرسیارت لێ ئەکەن:ئایا من دوورم لێیانەوە یان نزیك؟ دەبێ بزانن،من زۆر نزیکم لێیانەوە، بە هاناو پاڕانەوەی گۆیانەوە دێم و وەڵامیان دەدەمەوە هەر کە لێم وە پاڕێن، دەبا ئەوانیش فەرمان و داخوازی من وەڵام بدەنەوە فەرمانەکانم پشتگوێ نەخەن، وەباوەڕی تەواوی بتەویان هەبێ بەڵکو ڕێی ڕاست بۆ خۆ بەدی بکەن.

بەشـی سـێ یەم

ئەو ڕێگا گونجاوانەی کـە بـە کـردار ئـەنجام دەدرێـن و ئـەو هۆیانەی کە یارمەتی دەرن بۆ لەبەرکردن

بەشی سێیەم
ئەو ڕێگا گونجاوانەی کە بە کردار ئەنجام دەدرێن و ئەو هۆیانەی کە یارمەتیدەرن بۆ لەبەرکردن

(الطرق العملية التطبيقية والوسائل المعينة على الحفظ)

لە ڕۆشنایی ئەو بنچینانەی کە لە بەشی پێشودا درێژەم پێدا، لەم بەشەدا ئەو شێوە نموونەیانە باس ئەکەم کە یارمەتیدەرن بۆ لەبەر کردنی قورئانی پیرۆز.

هەر کەسێك ئەم شێوازانە بخوێنێتەوە بەوەی کە سوودمەندبێت لیێ– بێگومان بە ئەنجامێکی وا دەرئەچێت کە زۆر ئاسان ئەبێت بۆی بە پەنای خوای گەورەوە،بەمەرجێك پابەند بێت بەو بنچینەو مەرجانەی کە باسکرا.

شێوازی یەکەم :

شێوازی (١٠ پیتی –ت–) شێوازێکی ڕاستە بۆ لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز بە پێی تاقیکردنەوەی کەسایەتیم.

(طريقة التاءات العشر وهي الطريقة المثلى لحفظ القرآن الكريم من خلال تجريبتي الشخصية).

لە ڕۆشنایی ئەو بنچینانەی کە لە بەشی ڕابردوودا باسکرا، ئەڵێم ئەو کەسەی ئەیەوێت لاپەڕەیەك لە قورئان لەبەر بکات لەهەر سورەتێك: هیوام وایە پێکەوە ئەم خاڵانە بخوێنینەوە:

١. پابەند بە لەسەر چاپێك لە قورئانی پیرۆز، گەورەیەکەی بەگوێرەی ویستی خۆت بێت، بەهیچ شێوەیەك نەیگۆڕیت، تاوەکو بتوانیت شوێنی لاپەڕەکان و ڕیزەکانی لەبەرکەیت، وەباشتر وایە قورئانێك بێت کە یەکەم لاپەڕە بە یەکەم ئایەت دەست پێ بکات و کۆتایی ئایەتەکەش لە کۆتایی لاپەڕەکەدا بێت.

٢. دانیشتنێکی باش و خۆ ئامادەکردن بۆ لەبەر کردنی قورئانی پیرۆز ئەویش ئەبێت:–

أ– خۆ ئامادەکردنێکی دەروونی،ئەویش بەنیەتێکی باش و ویستی خێر و پاداشت لای خودای گەورەوە.

ب– دەست نوێژێکی چاك و تەواو.

جـ– دانیشتن لە جێگایەك کە دەروونت بە تەواوی ئەحەسێتەوە و پشو ئەدات. وە هیچ شوێنێك باشتر نییە بۆ لەبەرکردن وەکو مزگەوت.

وە باشتر وایە کە لەو جێگایە وێنە و نەخشەو ئەو شتانەی کە سەرنجت ڕائەکێشن نەبێت، وە هەرچەندە جێگاکە تەنگ و تەسك بێت لەگەڵ ئەوەشدا شوێنێکی هەبێت بۆ گۆڕینی هەوای پاك، باشترە لە جێگایەك پڕ بێت لە دارو دارستانی فراوان، هەرچەندە هەندێك ئەمەی لا باشترە، بەڵام من بەگوێرەی تاقیکردنەوە ئەڵێم، نەك بەخەیاڵەوە، چونکە خوێندنەوەی ئاسایی جیاوازە لەگەڵ لەبەرکردن و وردبیندا، وە فراوان بوونی جێگا و زۆربوونی وێنەو دار و دارستان مێشکی مرۆڤـــ ئاڵۆز ئەکات و لیێ تێك ئەدات.

هـ– ڕوو لەقیبلە و دانیشتن بە هێمنی و نەرم و نیانییەوە.

٣. دەست بکە بە خوێندنەوەی چەند لاپەڕەیەك لە قورئان پێش لە بەرکردن، ئەگەر لە بەرت بێت یان بە سەیرکردنی قورئانەکەبێت، وە زۆربەی ئەوانەی کە قورئانیان لەبەرە و سەرکەوتوبوونە، واتە (مامۆستایان) ڕێگە

نادەن بە قوتابی قورئـان لەبـەر بكـات تـاوەكو ئـەوەی كـە لـە پێشـوودا لەبـەری كـردووە دووبـارەی نەكاتـەوە و مامۆستاكەی گوێی لێ بگرێت.

٤. وریابە كە دەنگت خۆش بوو بۆ قورئان خوێندن پێت بڵێن تۆ زۆر دەنگت خۆشە و كاتەكانت بە فیڕۆبدەیت لـە دەنـگ خۆشـی كردنەوەتـدا وە بەتایبـەتی كـە دەنگـت تۆمـار بكەیتـە سـەر (كاسـێت) هـەتا وای لێ دێـت هیچـت لەبەرنەكردووە .

٥. چاوت بكەوە و جوان تەماشای قورئانەكە بكە و ئایەتەكە بخوێنەرەوە بەدەنگێكی بەرز و بـە تـەجویـدەوە،بۆ نمونـە ئـەم ئایەتـە ئەخوێنیتـەوە كـە خـوای گـەورە ئـە فـەرموێت:﴿ سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ ﴾(البقرة:١٤٢) سـێ جـار بیخوێنەرەوە یان زیاتر، تاوەكو مێشكت وەری ئەگرێت، پاشان چاوت داخە و لەبەر بیخوێنەرەوە، هـۆش و بـیرت لای شوێنی وشەكان بێت، ئەگەر سەركەوتوو بوویت لە خوێندنەوەدا بـەبێ هەڵـە، ئـەوا دڵخـۆش مەبـە،بـەڵكو دوو جار و سێ جار و پێنج جار دووبارەی بكەرەوە.

٦. پاشان جارێكی تر چاوت بكەرەوە و هەر ئەوئایەتە دووبارە بكەرەوە لە سەر قورئانەكە بۆ ئەوەی دڵنیا بیت كە لەبەرت كردووە، ئەگەر دڵنیا بوویت لە ١٠٠٪ كە بەڕاستی لەبـەرت كـردووە .دووبـارە دڵ خـۆش مەبـە، بـەڵكو چاوت داخە و بۆ جاری كۆتایی بیخوێنەرەوە.

بەم شێوەیە لە مێشكتدا وەكو نەخشە دروستت كردووە و دەر ناچێت لە مێشكت بە پەنای خوای گەورەوە، ئـەم شێوازە تاقیكەرەوە ڕاستی ئەم ڕێبازە ئەبینی.

* تێبینی:— لە كاتی دووبارە كردنەوە دا وریابە تەماشای دەوروبەری خۆت نەكەیت وەكو نەخشە و وێنە لەسەر دیوار، هەروەها تەماشای پانكە مەكە كەئەسوڕێتەوە، وە ئاگاداربە لە (پەنجەرە)وە تەماشایی دەرەوە نەكـەیت و دیمـەنی ئۆتۆمبێـل و شـەقام و خـەڵكی سـەرقاڵ و چەواشـەت كـەن، وەكـو ئـەوەی كـە ڕوو ئـەدات لـە لایـەن قوتابییكانەوە لەكاتی خوێندن و تاقیكردنەوەكانیاندا.

٧. پاشان ڕاستەوخۆ بچۆرە سـەر ئـەو ئایەتـەی كـە لـە دوای دێـت:﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَٰكُمۡ أُمَّةً وَسَطًا ﴾ {البقرة: ١٤٣} بە هەمان هەنگاوی پێشوو دەست پێبكە، وە ئەگەر ئایەتێكی درێژت بینی ئەوا بیكەرە چەند بەشێكەوە، بەڵام شێوازەكەی تەواو بێت كە مانا ببەخشێت (وقف الصحيح الحسن)، پاشان چەند جارێك دووبارەی كەرەوە تا وەكو لە مێشكتدا ئەچەسپێت.

٨. دەست بكە بە (بەجێهێنانی بەیەك گەیاندن) ئەوەی لـە بنچینـەی هەشـتەم باسـم كـرد لـە بنچینەكانی لەبـەر كردن ئەویش ئەوەیە كە قورئانەكە بكەوە، بەوردی تەماشای سەرەتای ئایەتەكە بكە بۆنمونـە ﴿ سَيَقُولُ ٱلسُّفَهَآءُ مِنَ ٱلنَّاسِ مَا وَلَّىٰهُمۡ عَن قِبۡلَتِهِمُ ٱلَّتِي كَانُواْ عَلَيۡهَاۚ قُل لِّلَّهِ ٱلۡمَشۡرِقُ وَٱلۡمَغۡرِبُۚ يَهۡدِي مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٖ مُّسۡتَقِيمٖ ﴾ (البقـــرة: ١٤٢) بەدەنگەوە بیخوێنـەرەوە، پاشـان بەپەلـە بیگەیەنـە بـە یەكـەمی ئایەتەكـە و بـە بـێ وەسـتان﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلۡنَٰكُمۡ أُمَّةً وَسَطًا ﴾ ئەم كردارە دووبارە بكەرەوە لە پێنج جار كەمتر نەبێت.

٩. شێوازی دووبارەكردنەوەت لەیادنەچێت، لەبەشی چوارەمدا بەتەواوی باسم كردووە .

١٠. پشت بەستن بەخودای گەورە لە هەموو هەنگاوێکدا .

پاش خوێندنەوەت لەم هەنگاوانە گەر ویستت لێبوو، ئەوا دەست پێبکە و لەدەفتەرێکدا ئـەو ڕۆژەی کـە دەسـتت بەلەبەرکردن کردووە بینووسە، پاشان پەیوەندی بکە بەو هاوڕێیـەی کـە خۆشـت دەویَ و متمانـەت پێیـەتی، وە پێی بڵێ ڕێگایـەکم بینیوەتـەوە بـۆ قورئـان لەبـەر کـردن، بـەڵکو ئـەویش ئـەو خێـرەی دەسـت کـەوێت، وە ئـەم پەیوەندیە سوودی ئەوەیە کەئەو هاوڕێیە ئەبێتە یارمەتی دەرت بۆ لەبەر کردن .

تێبینی:- بۆیە ناوی لێ نراوە (طريقة التاءات العشر) شێوازی (١٠تاء)ەکە لەبەر ئەم شـێوازەی خـوارەوە هـەموو وشەکانی بە پیتی (ت) دەست پیَ ئەکات:

١. التهيئة النفسية. ٢. التخيّل. ٣. التسخين. ٤. التنفّس. ٥. التركيز. ٦. الترتيل. ٧. التكرار. ٨. الترابط. ٩. التثبيت والمراجعة. ١٠. التوكل على الله.

النتيجة = حفظ متين بطريقة مثلى.

شێوازی دووەم : لەبەر کردن لە نێوان دووکەسدا.

ئەوەی ویستی لێیە لە نێوان دووکەسدا قورئان لەبەر کات، پێویستە ڕەچاوی ئەم خاڵانە بکات .

١- یەکێك لە برادەرەکانت هەڵبژێرە و کاتێك دیاریکەن، وە باشتر وایە دوای نوێژی بەیانی بێت، یان لە نێوان مەغریب و عیشادا.

٢- پاشان یەکێك لە سورەتەکان دیاری بکەن و یەکێکتان قورئانەکە بکەنەوە و یەکەم کەس ئایەتێك بخوێنێتـەوە لـە سەر قورئانەکە و دووەم کەسیش گوێی لێبگرێت و لێی وریا بێت کە هەڵە نەکات، پاشان دووەم کەس بیخوێنێتەوە لە سەر قورئانەکە، پاشان یەکەم کەس لە بەر بیخوێنێتەوە دواتر دووەم کەس لە بەر بیخوێنێتەوە .

پاشان بچن بۆ دووەم ئایەت بەهەمان شێواز ، هەتا وەکو لاپەڕەکە کۆتایی پێد ێت .

٣- پاشان دەست بکەن بە (بەجێهێنانی بەیەك گەیاندن) تا وەکو دڵنیابن کە لە بەرتان کردووە .

٤- پاشان کرداری تاقیکردنەوە دەست پێدەکات، یەکێکتان ببن بە مامۆسـتاو ئـەوی ترتـان بـبن بـە قوتـابی، پاشـان بەپێچەوانەوە هەر یەکێکتان هەڵەی هەبوو بۆ ئەوی تر دەست نیشانی کات،بەڵکو جارێکی تر دووبارەی نەکەنەوە .

شێوازی سێیەم : سوودمەند بوون لە کاتی بە فیڕۆداندا لە ناو ئۆتۆمبێل.

زۆر لەو برایانەی ئیشیان زۆرە و ویستی قورئان لەبەر کردنیان هەیە و ئەڵێن کاتمان نییە، کاتێك کە ئەبینم ڕاستگۆن، وە زۆربەی کاتەکانیان لەناو ئۆتۆمبێل ئەبەنە سەر، بۆیە ئەم ڕێگایانەم بۆیان داناوە:

١- ئەو لاپەڕەیەی کە ئەتەوێ لەبەریکەیت کۆپی بکە.

٢- لە پێش چاوت هەڵیواسە لە جێگایەك کە لێخوڕینەکەت لێ تێك نەدات.

٣- بەیانی کە سەرکەوتی ئایەتی یەکەم بخوێنەرەوە و دووبارەی کەرەوە تاوەکو مەکینەی ئۆتۆمبێلەکەت گەرم ئەبێت.

٤- گەر کەوتییە ڕێ ئایەتەکە دووبارەکەرەوە لەبەر.

٥- ئەگەر لە هێمای هاتوو چۆ(إشارة المرور) وەستای تەماشای ئایەتی دووەم بکەو بیخوێنەرەوە، هەروەها ئایەتەکانی دیکەش.

*تێبینی:-

أ- وریابە ئەو لاپەڕەیەی کە لە بەرت کردووە نەدڕێت، بەڵکو بیکەرە شوێنێکی باشەوە پێی ئەچێت جارێکی تر بگەڕێیتەوە سەری.

ب- وریابە زۆر تەماشای کاغەزەکە نەکەیت لە کاتی لێخوڕیندا، تاوەکو تووشی ڕووداو نەبیت تەنها لە کاتی وەستان و چاوەڕێ کردندا تەماشای بکەو بیخوێنەرەوە.

وە هەندێك لەو برایانە بەرگی نایلۆنیان لێ خستبوو بۆ ئەوەی زوو لە ناو نەچێت.

وە ئەتوانیت قورئانی بچووك بەکار بهێنیت لە جیاتی ئەو کاغەزانە یان ئەو قورئانەی کراوەتە چەند بەشێکەوە(جوزئێکەوە).

وە هەندێك لە (زانایان) بەم شێوەیە لەبەریان کرد، بەڵام لە جیاتی ئۆتۆمبێل پاسکیل یاخود وڵاخ یان بەکار ئەهێنا وەکو(الشيخ عبدالفتاح المرصفي) ڕەحمەتی خوای لێ بێت بۆی باس کردم کە (طيبة)ی لەبەر کرد لە (قراءات العشر) لەسەر (وڵاخ)، وە خۆم (ألفية ابن مالك)م تاقیکردەوە لەسەر پاسکیل بینیم ڕێگایەکی زۆر بە سوودە.

وە لە هەمان کاتدا گوێ گرتن لە(تسجيل) لە ناو ئۆتۆمبێلدا بەسوودە بە بێ ئەوەی چاوت بەکار بهێنیت تەنها ئەتوانیت زمانت بەکاربهێنیت.

شێوازی چوارەم: لەبەرکردنی پیشەوەران (المِهنيِّين).

ئەم ڕێگایەم باس کرد لەبەر هۆیەکی زۆر گرنگ، ئەویش ئەوەیە کە زۆربەی ئەو برایانە خەریکی پیشەو کاری جۆراو جۆرن و ویستیان هەیە کە قورئان لەبەرکەن، وە نامەوێ زۆر درێژەی پێ بدەم، بە کورتی شێوازی پیشە تاوەکو پیشەیەکی تر جیاوازە، بۆیە چەند خاڵێك باس ئەکەین کە ببێتە مایەی ئاسان کردنی قورئان لەبەرکردن:

١- لەو جێگایەی کە پشوو ئەدەیت دانیشە، بە تایبەتی کە زۆر پشوو ئەدەیت.

٢- قورئانەکە لە پێش چاوی خۆت دانە و بیکەرە قەد دوو بزمارەوە تاوەکو جێگیر بێت.

٣- یەکەم جار تەماشای بکەو بیخوێنەرەوە پاشان لەبەر بیلێرەوە.

پێی ئەچێت ئەو کەسەی قورئان لەبەر کەرە بە لایەوە سەرسوڕمان بێت لەم شێوازە و بڵێت بەم شێوازە لەبەر ناکرێت، بەڵام مامۆستاکەم کە (القراءات العشر)م لای خوێند پێی ڕاگەیاندم کە بەم شێوازە تاوەکو سورەتی(الفرقان)ی لەبەر کرد لە ماوەی (چوار) مانگدا لە پیشەی چنین دا (النسیج).

لەو مامۆستاو شێخانەی کە قورئانیان لەبەر کرد لە کارەکانیاندا: مامۆستای قورئان خوێنەکان (شیخ القُراء) لە (دیمەشق) زانای پایە بەرز (الشیخ حسین خطاب) ڕەحمەتی خوای لێ بێت کارەکەشی کاری (مسگەری) بوو لە بازاڕی مسگەرەکان لە (دمشق) پاشان بووە ئەو قورئان خوێنە.

هەروەها لەوانەی بەم شێوەیە قورئانیان لەبەرکرد-شێخ و زانای پایە بەرزی قورئان خوێن (أبو الحسن الکردي) -خوای گەورە بیپارێزێت- پیشەکەی (قەسابی) بوو پاشان بووە قورئان خوێنی مزگەوتی (زید بن ثابت) لە دیمەشق، وە یەکێك لەو شێخانەی کە لە دیمەشق بوو: (الشیخ عِزّي) کە خۆی تایبەت کردبوو بۆ وتنەوەی وانە بۆ کۆمەڵێ کرێکار کە کارەکانیان پیشەیی بوو، وە لە ژێر دەستی کۆمەڵێك قورئان لەبەرکەر دەرچوو و قورئانیان لەبەرکرد، لە نێوانیاندا کابرایەکی نانەوا (خَبّاز)کە هەموو قورئانی لەبەر کرد لە خانوویەکی ئاگردا.

<u>شێوازی پێنجەم</u>: گوێ گرتن لە ئامێری تۆمارکردن (آلة التسجیل).

بۆ سوود وەرگرتن لە ئامێری تۆمارکردن ڕەچاوی ئەم خاڵانە بکە:

١. خەتمەیەکی قورئانی پیرۆز بکڕە بە دەنگ یەکێك لەو قورئان خوێنانەی کە زۆر باشن وەکو: (حصري، منشاوي، حذیفي).

٢. کاسێتی یەکەم لەگەڵ خۆت هەڵگرە بۆ ناو ئۆتۆمبێلەکەت، پاشان لە یەکەمەوە گوێی لێ بگرە تاوەکو کۆتایی.

٣. دووبارە گوێی لێ بگرەوە.

٤. بۆ جاری سێیەم گوێی لێ بگرەوە و هەوڵ بدە لە گەڵیدا ئایەتەکان دووبارە بکەرەوە.

٥. بۆ جاری چوارەم ئەگەر ئایەتەکە دەستی پێکرد لە گەڵیدا بە و ئەگەر ئایەتەکەش تەواو بوو تۆش ئامێرەکە بوەستێنە و پاشان لەبەر ئایەتەکە بڵێرەوە، ئەگەر هەڵەت کرد دووبارە گوێی لێ بگرەوە، ئەگەر بە تەواوی خوێندتەوە، ئەوە (سێ) جار دووبارەی بکەرەوە بۆ ئەوەی بە باشی لە مێشکدا بچەسپێت.

٦. بچۆرە سەر ئایەتی دووەم هەمان شێوە بەکار بهێنە وەکو ئایەتی یەکەم.

٧. پاشان کرداری بەستنەوەت لەیاد نەچێت کە باسمان کرد،وە ئەم شێوازە چۆن بۆ ناو ئۆتۆمبێل بەکاردێت لە هەمان کاتدا بۆ ماڵەوەش بەکاردێت.

<u>شێوازی شەشەم</u>: یادکردنەوە لە ڕێگەی نووسینەوە.

بیروهۆشی مرۆڤــ بۆ مرۆڤێکی تر جیاوازە، هەندێکیان هۆشیان بە تەماشاکردن باشە، بە مەرجێك ئەگەر کتێبێکی خوێندبێتەوە بۆ یەك جارێکیش بێت، ئەوە ئەزانێت لە چ لاپەڕەیەکە و لای ڕاستەوەیە یان لای

چەپەوەیە، ئەگەر گوێشی لێ نەبووبێت لە كاتی خوێندنەوەدا، وە هەندێكیان بیروهۆشیان بـە گـوێ گـرتن باشـە، توانای هەیە پاش (بیست) ساڵ بڵێت گوێم لەو شتە بووە و بە تەواوی پێت ڕائەگەێنێت.

پاش ئەو پێشەكییەی كە باسم كرد، شێوازی نووسینەوە بۆ لەبـەركردن زۆر بەسـوودە. وە شـێوازی نووسـینەوە چەند شێوەیەكی هەیە:

١. پێنج ئایەت لەبەركە بەتەواوی پاشان هەوڵ بدە ئەو ئایەتانەی كە لەبەرت كردووە بینوسەرەوە.

٢. ئەو ئایەتانەی بۆ لەبەركردنە مامۆستا بـۆ قوتابییـەكان بینووسـێتەوە لەسـەر تەختـە ڕەش (الصبورة) پاشـان ئەوانیش بینووسنەوەو گوێیان لێبگرێت ئەوەی كە لەبەریان كردووە.

پاشان ئەو ئایەتانەی كەلەبەریان كردووە لەبەر بینووسنەوە بەبێ ئەوەی تەماشای قورئانەكە بكەن، بەم شێوازە بە پەنای خوای گەورەوە لەیادیان ناچێتەوە.

__شێوازی حەوتەم:__ لەبەركردنی قورئان لە ڕێگای پێشبڕكێ و دیاری و خەڵاتەوە.

پێشبڕكێ چەند شێوەیەكی هەیە:

شێوەی یەكەم: ڕێككەوتن لە گەڵ برادەرەكانتدا لەو شوێنەی كە كار ئەكەیت.

١.ڕێككەوتن لە گەڵ برادەرانت لە كارەكەت دا، یان لە قوتابخانەكەت یان لە نووسـینگەكەت، سـورەتێكی قورئـان لەبەر كەن لە ماوەی(سێ) ڕۆژدا، پاشان بزانن كێ براوەیە .

٢. پاش سێ ڕۆژی تر لە مزگـەوت یـان لـە قوتابخانـە یـان لـە سـەر كـار كـۆ ببنـەوە، ئەگـەر نـەگونجا، ئـەوە لـە جێگایەكی تر كۆببنەوە.

٣. یـەكێكیان هەسـتێ بـە تاقیكردنـەوەی ئـەوانی تـر بـۆ هـەر یـەكێكیان پرسـیارێك ئاڕاسـتە بكـات، پاشـان نمرە(الدرجة) دابنێت بۆ هەموویان.

٤. تەماشـا بكـات كـێ لـە نێوانیانـدا كـەمتر هەڵـەی هەیـە ئـەوە براوەیـە و یەكەمـە، وە لـە بەرامبـەر ناوەكـەی ئەستێرەیەك یـان نیشـانەیەك دابنێـت، پاشـان تەماشـاكەن لـە مـاوەی ئـەو مانگـەدا كـێ ئەسـتێرەی زۆر كـۆ ئەكاتەوە(النجمة).

٥. یەكێك لەو برادەرانە دیاریەك بۆ ئەو كەسە بكڕێت كە براوەیە وەكو كتێبێكی بەسوود یان چەند قەڵـەمێك یـان (خەتمەیەكی قورئان) یان هەر شتێكی تر هاوشێوەی ئەوانە بێت.

شێوەی دووەم: ئاشكرای كەن كە پێشبڕكێیەكی قورئان لەبەركردن هەیە:

بەڕێوەبەرایەتی قوتابخانە ئاشكرای ئەكات كە پێشبڕكێیەك دەسـت پـێ ئـەكات لـە كۆتـایی سـاڵدا و پێـنج بـەش (جزء) قورئانە بۆ لەبەركردن و خەڵاتەكان دیاری ئەكات كە گونجاو بێت بۆ قوتابییەكان.

وە لە هاوشێوەی ئەو پێشبڕكێیانەی كە ئەنجام ئەدرێت، لەوانە پێشـبڕكێی نێودەوڵـەتی كـە لـە زۆربـەی وڵاتـانی جیهان ئەنجام ئەدرێت، وە بە ناوبانگترینیان (پێشبڕكێی نێودەوڵەتی كە لە مەككە) ئەنجام ئەدرێت.

هەروەها لە شێوەی ئەو پێشبڕكێیانەش: مێرد و ژن پێشبڕكێ بكـەن و كامیـان زۆرتـر قورئـان لەبـەر ئەكـەن لـە ماوەی مانگێكدا.

وە لەو شێوانەش:

١.ئاشكرا كردنی گشتی لە(زیندانەكان): ئەوەیە كە هەر كەسێك قورئان لەبەركات زیندانییەكەی كەم دەبێتەوە، یان لە زیندان ئازاد ئەكرێت، وە سوپاس بۆ خوای گەورە ئەوە ئێستا هەیە لە زیندانەكانی (عەرەبستانی سعوودیە) بە سەرپەرشتی خەڵكانێك كە سەرپەرشتی بەرنامەی لەبەركرنی قورئانی پیرۆز ئەكەن.

٢.باوك لەگەڵ منداڵەكانی: باوك ئەتوانێت خۆشەویستی لەبەركردنی قورئان بخاتە نێو دڵی منداڵەكانییەوە، بۆ نموونە ئەو شتانەی كە پێویستە بیكڕیت بۆ منداڵەكانت بیكەرە دیاری لە جیاتی ئەوەی كە قورئانیان لەبەر كردووە و بڵێت ئەی كوڕم ئەگەر ئەم مانگە ئەوەندە قورئانت لەبەر كرد (فلان كەلوپەلت بۆ ئەكڕم). وە بەویتریان بڵێ ئەم پاسكیلە دیاری بێ بۆت چونكە ئەم مانگە سورەتی(جزءعمّ)ت لەبەر كردووە ؟

هەروەها پێیان بڵێت: ئەگەر ئەم هەفتەیە ئەو سورەتەتان لەبەركرد ئەوە ئەچین خواردنێكی خۆش پێكەوە ئەخۆین.

٣. مێرد لەگەڵ خێزانەكەی:ئەمەش شێوازی زۆرە بۆ نموونە: كاتێك كە ئەو پیاوە بەیانی زوو لە ماڵ دەرئەچێت بەرەو كارەكەی بە خێزانەكەی بڵێت ئەو سورەتە لەبەركە تاوەكو دێمەوە، پاش هاتنەوەی دیارییەك پێشكەش بە خێزانەكەی بكات.

<u>شێوازی هەشتەم:</u> لەبەركردنی لاپەڕەیەكی قورئان ڕیز بە ڕیز.

١- قورئانەكە لەبەردەستت دانە و بیكەرە ئەو لاپەڕەیەی ئەتەوێ لەبەری كەیت.

٢- پاشان كاغەزێكی سپی بهێنە.

٣- هەموو ڕیزەكان داپۆشە تەنها ڕیزی یەكەم نەبێت.

٤- ئەو ڕیزەی دانەپۆشراوە بەتەواوی بیخوێنەرەوە تاوەكو لەبەری ئەكەیت.

٥- پاشان كاغەزەكە لە سەر ڕیزی دووەم لابە و لەبەری كە وەكو یەكەم.

٦- ڕیزی دووەم لەگەڵ یەكەمدا ببەستەوە تا بەتەواوی لەبەری ئەكەیت.

٧- یەك یەك كاغەزەكە لەسەر ڕیزەكان لاببە تا كۆتایی لاپەڕەكە،تا بەتەواوی گشتی لەبەرئەكەیت.

٨- هەروەها لاپەڕەكانی تر بەهەمان شێوە.

هەندێك لە برادەران پێمیان ڕاگەیاند كەیەكێك لە هاوڕێكانیان قورئانی لەبەركرد بەم شێوەیە.

وە كو چۆن عەبدوڵڵای كوڕی عومەر(ڕەزای خوای لێ بێت) ئەفەرموێت: (كنا نأخذ الآيات العشر فنحفظها ونفهمها ونعمل بها). ئەم فەرموودەیەش ئیمامی ئەحمەد ڕیوایەتی كردووە.

واتە: ئێمە (دە) ئایەتمان ئەهێنا و لەبەرمان ئەكرد و تێ ئەگەیشتین لێی و كاریشمان پێ ئەكرد.

<u>شێوازی نۆیەم:</u> شێوازی قورئان لەبەركردن لای (نابینا)یانەوە.

چاو نیعمەتێكی گەورەیە خوای گەورە بەخشیویەتی بە مرۆڤــــ، وە كەم كەس هەیە هەست بەم نیعمەتە گەورەیە بكات، بۆیە جارێكیان یەكێك لە مامۆستاكان وتی: ئەگەر ویستت نرخی چاوت بزانیت، پارچە قوماشێك ببەستە چاوتەوە بۆ ماوەی سەعاتێك ئەو كاتە ئەزانیت چ نیعمەتێكە.

وە هەركەسێك سوپاسی خوای گەورە بكات كە چاوی پێداوە ئەوە با تەماشای شتی حەرامی پێ نەكات، وە ئەوانەی كە خوای گەورە چاوی لێ سەندونەتەوە شتێكی تری پێیان داوە لە جیاتی چاویان كە بە كەم كەس دراوە لە چاوساغەكان **ئەویش ئەوەیە كە بیرو هۆشیان** زۆر بەرزەو شتێكیان بدرێتی زوو وەری ئەگرن، وە لە بەركردنیان گەلێ لە ئێمە تیژ ترە، وە ئەمە چەند شێوازێكە بۆ لەبەركردن كە ئێستا باسی ئەكەم:

١- ئەو كەسەی نابینایە تەمەنی هەرچەندێك بێت، ببەن بۆ لای مامۆستایەكی قورئان لەبەركەر، ئەگەر مامۆستاكەش نابینابوو باشترە.

٢- ئەگەر مامۆستایەكی قورئان لەبەركەر نەبوو، ئەوا بچێت بۆ لای یەكێك كە خوێندنەوەكەی ڕاست و تەواو بێت، ئەگەر ئەوەش نەبوو ئەوا ئامێری تۆماركردن بەكار بهێنێت.

٣- شوێنێكی كپ و ئارام دەست نیشان بكات.

٤- ئایەت ئایەت قورئانەكەی بۆ بخوێنێتەوە بە دەنگێكی ڕوون و ئاشكرا، پاشان داوای لێ بكات كە لە دوایەوە جارێك یان دوو جار یان سێ جار بیخوێنێتەوە تا لەبەری ئەكات بە تەواوی.

٥- پاشان بچێت بۆ ئایەتی دووەم تا كۆتایی لاپەڕەكە دواتر ئایەتەكان ببەستێتە یەكەوە و دووبارە گوێی لێ بگرێت.

٦- چەند ئایەتێكی بۆ دەست نیشان بكات كەلە بەری بكات یان بەپێی توانای نابیناكە.

٧- پاشان دەست بكات بە دووبارە كردنەوەی ئایەتەكان كە ئەوەش ئەمێنێتەوە سەر توانای ئەو نابینایە كە هەوڵێكی زۆری بۆ بدات، ئەگەر وشەیەكی لەیادچوو بچێتە سەر ئەو ئایەتەی كە دوای ئەوەی تر دێت، پاشان مامۆستاكەی هات ئەو پرسیارەی لێ بكات.

ئێستا لەم كاتەی ئێمەدا ئامێری تۆماركردن زۆر بە سوودە بۆ نابیناكان، وە كۆمەڵێكی زۆر نابینام بینی كە قورئانیان لەبەركرد بەم شێوازە.

شێوازی دەیەم: لەبەركردنی قورئانی پیرۆز بە شێوەی بازنە لە مزگەوتدا.

لەبەركردنی قورئانی پیرۆز بە شێوەی بازنەیی بڵاوەیەكی زۆری كردوە لە مزگەوتەكاندا، بە زۆری لە وڵاتە ئیسلامییەكاندا، وە ئەم بڵاوبوونەوەیەش لە ساڵانی دواییدا پەرەی سەند لە مزگەوتەكانی (عەرەبستانی سعودیە).

بەشێوەیەكی فراوان، ئەمەش یەكەم جار بە فەزڵی خوای گەورەوە پاشان بە فەزڵی ئەوانەی كە خزمەتی قورئانی پیرۆز ئەكەن. وە ئەمەش یەكەم جار لە ژێر دەستی پیاوێكی پاكستانیدا بوو كە ناوی (**شیخ محمد یوسف سیتي**) بوو.

ئەویش لە ساڵی (١٩٦٢)ز ویستی لێ بوو کە قوتابخانەیەك بکاتەوە لـە (پاکسـتان) بـە تایبـەتی بۆ لـە بـەرکردنی قەرئانی پیرۆز، وە پێویستی بە مامۆستایانی قورئان لەبەرکەر بوو کە وانەیان پـێ بڵـێن، بۆیـە بڕیـاری دا کـە لـە مەککە ئامادەیان بکات کە ئەوێ شاری قورئان و جێگای دابەزینی (الوحي)یە کاتێـك کـە گەیشـتە(مەککـە)سـەری سوڕما کە کەم کەس هەیە قورئان لەبەرکات! بۆیە بڕیاری دا کە لـەوێ ئـەو کـارە ئەنجامـدا، پاشـان دەسـتی بـە کارەکەی کرد و بلاًوەی کرد.

پاش ئەوە شێوازی لەبەرکردنی قورئانی پیرۆز بەم شێوەیە بوو:

١- مامۆستا ئاشکرای ئەکات کە لە یەکێك لە مزگەوتەکان دەست ئەکات بە فێر کردنی قورئانی پیرۆز.

٢- یەکەم جار سورەتە بچووکەکانیان بۆ ئەخوێنێتەوە ئەوانیش گوێی لێ ئەگرن.

٣- پاشان وانەی ڕۆژانەی پێ ئەدات کە لەبەری بکەن و بۆ ڕۆژی دووەم گوێیان لێ ئەگرێت.

٤- شێوەی لەبەرکردنیان هەریەك قورئانەکەی ئەکاتەوە و ئەو وانەیەی پێـی دراوە دووبـارەی ئەکاتـەوە تـاوەکو لەبەری ئەکات بەتەواوی.

٥- ئەرکی مامۆستا لەم بازنانەدا ئەوەیە کە ئاگاداریان ئەبێت و چاودێریان ئەکات و گوێیان لێ ئەگرێت.

٦- توانای قوتابیەك بۆ قوتابیەکی تر جیاوازە، هەیانە بەردەوام ئەبێت تاوەکو هـەموو قورئـان لەبـەر ئـەکات وە هەشیانە وازدێنێت، وە ئەو کەسە براوەیە کە بەردەوام ئەبێت.

٧- دەفتەرێکی تایبەت هەیە کە ئـەو مامۆسـتایە تەماشـای ئـەکات و ناویـان و تەمـەنیانی تێدایـە و چـەند بـەش (جزء) لەبەر ئەکەن و خشتەی ڕۆژانەی تێدایە ڕونی ئەکاتەوە کە قوتـابی ڕۆژانـە چـەندی لەبـەرکردووە و چـەندی دووبارەکردۆتەوە.

٨- ئاهەنگی ساڵانە ئەنجام ئەدرێت و بەخێوکەرانی قوتابییان لێی ئامادەئەبن لە گەڵ چەند زانا و مامۆسـتایەکی ئایینی، پاشان خەلاًت ئەدرێت بەو قوتابیانـەی کـە زۆر باشـن و سـەرکەوتوو بوونـە لـە تاقیکردنەوەکانیانـدا کـە هەموو قورئانیان لەبەرکردووە.

<u>شێوازی یانزدەیەم:</u> سووڕ خواردنەوە.

ئەمەش شێوازێکی زۆر باشە کە لـە ولاًتـی (سـودان) بینـیم و شـێوەیەکی نادیـار نییـە، وە زۆر کەسـانێك تـاوەکو ئێستا بەم شێوەیە قورئان لەبەر ئەکەن.

وە بەم شێوازە ئەبێت:

١- مامۆستاکە قوتابییەکانی فێر ئەکات و هەر قوتابییەك دەست ئەکات بە خوێندنەوە، وە لەبەرکردنەکـەی بـۆ چـاك ئەکرێتەوە کە هەڵەی کردووە بە نووسین لەسەر تەختە ڕەش.

٢- مامۆستاکەیان لە ناوەڕاستی بازنەکـەدا دائەنیشـێت و چـاودێریان ئـەکات، وە هـەرکاتێك قوتابییەکـە چـارەگێکی (ربع)بە تەواوی خوێندەوە، ئەوا ئەگەڕێتەوە بۆ شوێنی خۆی، پاشان قوتابییەکی تـر دێـت، تـاکو مامۆسـتاکەیان بۆ هەموویان ڕاست ئەکاتەوە.

٣- بەم شێوازە بەردەوام دەبن هەتا(دووکاتـژمێر)، وە دانیشـتنەکەیان لەسـەر لاکێشـە (حصـیر)وە دانیشـتن لەسـەر لاکێش ماندووبوونە و هەندێك جار لەسەر (لم)ە (الرمل) هـەر وەکـو خـۆم بینیومـە، چـونکە قوتابییەکـە سـەرقاڵ نەبێت یان بیر لە شتێك بکاتەوە.

٤- گەر هەندێك دەنگیان بەرز کەنەوە ئاساییە، چونکە گورج دەبنەوە.

٥- پاش کاتژمێرێك سووڕخواردنەوە، مامۆستاکەیان دایان ئەنیشـێنێت و ئـەوەی لەبـەریان کـردوە لەبـەر ئـەیلێن بـۆ مامۆستاکەیان.

ئەم سووڕخواردنەوەیە سوودێکی زۆری هەیە: لەوانە خوێنی سوڕ ئەخواتەوە و ئەندامەکانی دڵی گـورج ئەبێتـەوە و بەشەکانی تری لاشەش، پێویستە تێبینی بکرێت بۆ ئەم سـووڕخواردنەوەیە، کـە بـە پەلـە نـەبێت و بازنەکـەش گەورە بێت، تاوەکو قوتابی تووشی سەرسووڕمان نەبێت.

تەواوکار (تَتِمّةٌ)

ئەو خواردنانەی کە یارمەتی دەرن بۆ لەبەرکردن.

لە کۆتاییدا چەند بۆچوونێکی زانایان باس ئەکەم دەربارەی ئەو خواردنانەی یارمەتی دەرن بۆ لەبەرکردن، (الزهري) ئەفەرموێت: خواردنی هەنگوین زۆر چاکە بۆ لەبەرکردن [1]، وە هەنگوین دەرمانی نەخۆشیە بـۆ خـەڵکی بە بەڵگەی قورئانی پیرۆز، خوای گەورە لە قورئانی پیرۆزدا ئەفەرموێت: ﴿ يَخْرُجُ مِنْ بُطُونِهَا شَرَابٌ مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِلنَّاسِ ﴾ (النحل:٦٩) واتە: لە نێو سکیی مێشهەنگەکاند خواردنەوەیەکی هەنگوینی نایاب و هەمەڕەنگ دێتە دەرێ،شفای گەلێ نەخۆشیی تێدایە بۆ مەردم.

ئاساییە یە ئەگەر هەنگوین بەکار بهێنیت لە جیاتی شەکر لـە خواردنـەوەی ساردەمەنی و گـەرمی وەکـو(چای)و شـتی تـر وە ئەگـەر خـۆت لـە سـەری ڕاهێنـا ئـەوە زۆر بـە تـام و خۆشـە. وە هەنـدێکیان ئامۆژگـاری ئەکـەن بـە شێوازێکی تاقیکراو، ئەویش ئەوەیە: پونگە (نەعناع) بکوڵێنە لـە جیـاتی چـای، پاشـان چـەند دڵۆپێـك لـە ڕۆنـی ڕەشکە (حبة السوداء)و کەوچکێك هەنگوینی چاك بکەرە ناوی، پاشان بەیانیان بیخـۆرەوە، هەسـت ئەکـەیت لـەو ڕۆژەدا مێشك و هۆشت زۆر پاك و ڕۆشنە، هەروەها هەست بە گورجیەك ئەکەیت لە لاشەتدا، وە شەکرەشت بـەرز نابێتەوە إنشاءالله [2].

وە تێکەڵ کردنی هەنگوین و ڕەشکە زۆر بە سـوودە بـۆ بـاش بـوونی دەنـگ و لادانـی بەڵغـەم وەکـو شـارەزایانی هەنگوین پێمیان ڕاگەیاند،بەڵام بە مەرجێك ئەو تێکەڵ بوونە گونجاو بێت واتە:نە کەم و نە زۆر بێت.

(الهاشمي) ئەفەرموێت: هەر کەسێك پێی خۆشە فەرمـوودە لەبەرکات ئەوە (مێوژ) بخوات [3].

---

(١) الجامع لأخلاق الراوي و آداب السامع للخطيب البغدادي: (٢١٧/٢).

(٢) أنظر لمزيد من الاطلاع(معجزة الاستشفاء بالعسل د.حسان شمسي باشا:٢١٥).

(٣) الجامع لأخلاق الراوي و آداب السامع للخطيب البغدادي: (٢١٧/٢).

وە شێخەكەمان (نایف العباس) ڕەحمەتی خوای لێ بێت [1] هەموو ڕۆژێك بەیانیان (٢١) مێوژی پاكی ئەخوارد بۆیە زۆر باش بوو بۆ لەبەركردن و هانیشمانی ئەدا كە بیخۆین.

باوكم [2] (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) پێی ئەوتم: خواردنی مێوژ بیر و هۆش و مێشك بە هێز ئەكات، بە تایبەتی مێوژی خەنەیی واتە: سوور و زەرد.

پیاوێك هات بۆ لای (ئیمام عەلی) {ڕەزای خوای لێ بێت} وتی: شتم لە یاد ئەچێتەوە[3]، ئەویش فەرمووی:ماستی مانگا بخۆ، چونكە دڵ گورج ئەكاتەوە و لە بیرچوون لا ئەبات، هەروەها فەرمووی: هەنار بخۆن چونكە گەدە (المعدة) گەورە ئەكاتەوە یان گورجی ئەكاتەوە[4].

لەو دەرمانە بەسوودانە: خواردنەوەی ئاوی (زەمزەم)ە، وەكو پێغەمبەرﷺ ئەفەرموێت: (مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ)[5]، واتە:ئاوی زەمزەم بەهەر مەبەستێك بیخۆیتەوە خوای گەورە (إنشاءالله) قبوولی ئەكات.

زۆر لە(سەلەفی صالح) ئاوی زەمزەمیان خواردوە بە نیازی جیا جیا، وە خوای گەورە وەڵامیانی داوەتەوە.

وتراوە كە (الحافظ إبن حجر العسقلاني) ئاوی (زەمزەم)ی خوارد بە نیازی ئەوەی كە خوای گەورە بیكات بە زانای فەرموودە(المُحدِث) وەكو ئیمامی(الذهبي)، پاشان دوای ئەو ئیمامی (السیوطي) هات و ئاوی (زەمزەم)ی خوارد بە نیازی ئەوەی بگاتە (فقه) بە پلەی (سراج الدین البلقیني) وە لە فەرموودەشدا بە پلەی (الحافظ إبن حجر العسقلاني)[6] .

وە (الحافظ السخاوي) لە ژیاننامەی (إبن الجزري)دا ئەفەرموێت: باوكی بازرگان بوو (٤٠) ساڵ خوای گەورە منداڵی پێ نەبەخشی بوو، پاشان حەجی كرد و لەوێ ئاوی (زەمزەم) ی خوارد بە نیازی ئەوەی خوای گەورە منداڵێكی زانای پێ ببەخشێت، ئەوە بوو لە پاش نوێژی تراویح خوای گەورە (محمد الجزري) پێ بەخشی.

(إبن الجزري) یەكێكە لە زانا بەناوبانگەكان بە تایبەتی لە زانستی قورئان خوێندن (علم القراءات).

ئەی برای موسڵمان ئەگەر ئەناڵێنی بەدەستی ئەوەی كە شتت بۆ لەبەر ناكرێت و قورسە ئەوە ئەو دەرمانەی پێغەمبەر ﷺ تاقیكەرەوە بە نیازێكی پاك و دوور لە ڕیا، وە زۆر لە خەڵكی بەكاریان هێنا و خوای گەورە ئامانجەكانیانی هێناوەتە دی.

هەروەها لەو خواردنە بە سوودانەی تر(ماسی برژاو) دكتۆر (حسان شمسی باشا) پێی ڕاگەیاندم كە ڤیتامین هەیە لە ماسیدا مێشك بە هێز دەكات [7].

---

(١) یەكێكە لە زانا بەرزەكانی (حوران) پاشان چوو بۆ میسر وانەی لای شێخ علی الدقر خوێندوە ماوەیەكی زۆر لە دیمەشق وانەی وتۆتەوە ساڵی١٤٠٧ كۆچی وەفاتی كردووە.

(٢) عبدالرزاق بن إبراهیم الغوثاني١٩٨٣ ز كۆچی دوایی كردووە وە یەكەم كەس بوو كە (علم القراءات) ی فێر كردم.

(٣) الجامع لأخلاق الراوي و آداب السامع للخطیب البغدادي: (٢/٢١٧).

(٤) الجامع لأخلاق الراوي و آداب السامع للخطیب البغدادي: (٢/٢١٨).

(٥) صحیح: روي من طرق كثیر.

(٦) أنظر مقدمة (تدریب الراوي:١٢).

(٧) أنظر كتابه (الاسرار الطبیة الحدیثة في السمك والحوت:٨٤).

بە گشتی زۆر خواردن مێشك لاواز دەكات و بیرو هۆش خاو دەكاتەوە.

وە پێغەمبــەر ﷺ ئەفــەرموێت: (ما ملأ إبن آدم وعاءً شراً من بطنٍ، حسبُ ابن آدم أكلاتٌ يقمن صلبَه،فان كان لامحالة فثلثاً طعاماً،وثلثاً شراباً،و ثلثاً لنفسه)[1]. واتە: خراپترین شت ئەوەیە کە نەوەی ئادەم سکی پڕکات لە خـواردن، بەسـە بـۆ نـەوەی ئـادەم چەند پارویەك نان بخوات بۆ ئـەوەی پشـتی ڕاسـت بێتـەوە، واتــە: زۆر نەخۆر بێت،ئەگەر زاڵ نەبوو بە سەر خۆیدا ئەوە گەدەی بكاتە سێ بەشەوە، بەشێكی بۆ خواردن و بەشـێكی بـۆ خواردنەوە و بە شێكی بۆ هەناسە.

(الخطيب البغدادي) ئەفەرموێت: کاتی برسی بوون باشترە لـە کـاتی تێـر بوونـدا بـۆ لەبـەرکردن، بـەلآم جـاری وا هەیە کە برسیت ئەبێ ناتوانیت شت لەبەر کەیت ئەوکاتە شتێكی سووك بخۆ بۆ ئەوەیـە بتوانیـت لەبەرکردنەکـەت بەتەواوی ئەنجام بدەیت[2].

هەروەها (إبن جماعة) ئەفەرموێت: (زۆر خواردن زۆر خواردنەوە ڕائەكێشێت،واتە:ئەو کاتە ئاو زۆر ئەخۆیتەوە،وە زۆر خواردنەوەش خەوی لەدواوەیە[3].

---

(١) صحيح: رواه الترمذي (٣ / ٣٧٨)وقال حسن صحيح، والإمام أحمد(١٣٢/٤).

(٢) (الحث على حفظ الحديث:١٤٨).

(٣) (تذكرة السامع:٧٤).

بەشی چوارەم

دووبارەکردنەوە لەنێوان یەکتردا

(المراجعة والمدارسة وتثبيت المحفوظ)

بەشی چوارەم

دووبارەکردنەوە لەنێوان یەکتردا

ئەگەر خوای گەورە پێی بەخشیت هەموو قورئان لەبەر کەیت، ئەوە نیعمەتێکی گەورەیە لە لایەن خوای گەورەوە، وە بزانە کە تۆ یەکێکی لەوانەی کە ئەم ئەمانەتەت هەڵگرتووە، بۆیە وریا بە خاوەنبیتەوە و کەم تەرخەمی لێ بکەیت و کەم دووبارەی بکەیتەوە، وانەزانیت دووبارەکردنەوە لە دوای ئەوەیە کە هەموو قورئان لەبەرکەیت، بەڵکو ئەبێت لە یەکەم جارەوە کە قورئان لەبەرکەیت کاتەکەت بکەیت بە دوو بەشەوە، بەشێکی بۆ لەبەرکردن و بەشێکی تری بۆ دووبارەکردنەوە، وە ئەو فەرموودەیەت لا نادیار نەبێت کە پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت:(تَعَاهَدُوا هَذَا الْقُرْآنَ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ لَهُوَ أَشَدُّ تَفَلُّتًا مِنْ الْإِبِلِ فِي عُقُلِهَا)[1]، واتە:بەردەوام ئەم قورئان دووبارەکەرەوە و لەگەڵیدا بە سوێند بەوەی نەفسی موحەممەدی ﷺ بە دەستە وەکو چۆن حوشترێك لە دەست دەرئەچێت و بە ئاسانی ناگیرێتەوە، هەروەها قورئانەکەش کە لە یاد چووەوە بە ئاسانی لەبەر ناکرێت.

وە لە (جعفر الصادق)ەوە هاتووە ئەفەرموێت:(القلوب تُرب، والعلم غَرسها، والمذاكرة ماؤها، فإذا انقطع عن التراب ماؤها جَفَّ غَرْسها)[2] واتە: دڵەکان خۆڵن، زانست ڕواندنەکەیەتی، دووبارەکردنەوە ئاوەکەیەتی، ئەگەر ئاوەکە بڕا لە خۆڵەکە ئەوا چاندنەکە وشك ئەبێتەوە.

دووبارەکردنەوە چەند ڕێگاو شێوازێکی جیاجیای هەیە لە یەکێکەوە بۆ یەکێکی تر جیاوازە،چەند شێوازێك باس ئەکەم بە کورتی إنشاءالله:

دووبارەکردنەوە بە گشتی دوو جۆرە: یەك کەسی یان دوو کەسی هەریەکێك لەم دوو جۆرە شێوازی خۆی هەیە:

یەکەم/ دووبارەکردنەوەی یەك کەسی (المراجعة الفردية):

ئەوەیە کە قورئان لەبەرکەر پشت بەخۆی ببەستێت لە کاتی دووبارەکردنەوەدا، وە پێویستە بەرنامەیەکی ڕۆژانە بۆ خۆی دابنێت کە لەگەڵ پیشەو کاتەکانیدا بگونجێت، وە چەند شێواز و وێنەیەکی هەیە:

شێوەی یەکەم: دیاری کردنی قورئانی پیرۆز

(١) صحيح: رواه مسلم برقم (١٣١٧) (٤/٢٠٢).

(٢) أنظر الحث على حفظ الحديث للخطيب البغدادي: (٢٠٠).

ئەمـەش باشـترین و چـاکترینیانە، ئەوەیـە کـە ڕۆژانـە پێـنج بـەش (جزء) دووبـارە بکاتـەوە، وە لـە شـەش ڕۆژدا خەتمەیەك بکات، بۆیە وتراوە: هەرکەسێك بەردەوام بێت لەسەر خوێندنەوەی پێنج جزء ئەوە بـە هـیچ شـێوەیەك لە یادی ناچێتەوە إنشاءالله.

شـێوەی دووەم: دابـەش کردنـی قورئـانی پـیرۆز بـۆ حـەوت بـەش (٧/١) یـەك لەسـەر حـەوت (**السُبع**)، وە پێـی ئەوترێت شێوازی (**فمي بشوق**) واتە: دابەش کردنی قورئانی پیرۆز لە سەر هەفتەیەك.

واتە: دابەشکردنی قورئانی پیرۆز بۆ حەوت بەش، ئەمەش لای پێشین (**السلف**) ناسراوە.

(**إبن الجماعة**) ئەفەرموێت: خوێندنەوەی قورئانی پیرۆز هەموو حەوت ڕۆژ جارێك شتێکی باشە یان ویردێکی باشە (**وِردٌ حسن**) لە فەرموودەدا هاتووە (ئەحمەدی کوڕی حەنبەل) ئیشی پێ کردووە[١].

ئەمەش بە دابەشکردنی قورئانی پیرۆز لە سەر هەفتەیەك وای لێ دێت کە هەموو هەینییـەك خەتمەیـەکی قورئانـت هەبێت، دابەشکردنەکەش بەم شێوەیەیە:

ڕۆژ	**حەوت یەك**	**سورەتی دیاری کراو**	**لاپەڕەکان**	**ژمارەیان**
شەممە	یەکەم	لە سورەتی (البقرة) هەتا سورەتی (المائدة)	١-١٠٦	١٠٦
یەك شەممە	دووەم	لە سورەتی (المائدة) هەتا سورەتی (یونس)	١٠٧-٢٠٧	١٠١
دوو شەممە	سێیەم	لە سورەتی (یونس) هەتا سورەتی (الإسراء)	٢٠٨-٢٨١	٧٣
سێ شەممە	چوارەم	لە سورەتی (الإسراء) هەتا سورەتی (الشعراء)	٢٨٢-٣٦٦	٨٤
چوار شەممە	پێنجەم	لە سورەتی (الشعراء) هەتا سورەتی (الصافات)	٣٦٧-٤٤٥	٧٨
پێنج شەممە	شەشەم	لە سورەتی (الصافات) هەتا سورەتی (ق)	٤٤٦-٥١٧	٧١
هەینی	حەوتەم	لە سورەتی (ق) هەتا کۆتایی و خەتمە	٥١٨-٦٠٤	٨٦

(١) (تذكرة السامع والمتكلم لابن جماعة:٢٢).

پاشان خەتمەی دووەم دەست پێ ئەکات کە لە دوای ئەوەوە دێت، ئەم شێوازە بەردەوام و بڵاوە لە وڵاتی (مۆریتانیا) بۆیە ئەبینی لەبەرکردنیان زۆر بەهێزە.

ئامۆژگاری ئەو برایانە ئەکەم کە ئێستا بەم شێوەیە خەتمە ئەکەن، با بەردەوام بن لە سەر خەتمەکەیان پاش شەش مانگ ئەوکاتە لەبەرکردنێکی بە هێز بەدەست ئەهێنن.

شێوەی سێیەم: خەتمەیەکی قورئان لە ماوەی (**دە**) ڕۆژدا:

ئەمەش ئەوەیە کە ڕۆژانە (**سێ**) جزو دووبارە ئەکەیتەوە، ماوەی (١٠) ڕۆژ خەتمەیەکی قورئان ئەکەیت، وای لێ دێت کە هەموو مانگێك (سێ) جار خەتمەت کردووە، وە لە ساڵێکدا ئەکاتە (٣٣) خەتمە.

شێوەی چوارەم: شێوەی دیاریکردن و دووبارەکردنەوە:

ئەوەیە کە هەموو هەفتەیەك (سێ جزء) دووبارەکەیتەوە بۆ نموونە ڕۆژی شەممە دەست پێ ئەکەیت و ڕۆژی هەینی کۆتایی پێ دێنیت، وای لێ دێت کە (حەوت) جار بە سەر (سێ جزء)ە کەدا هاتووی، پاشان دەست دەکەیت بە(سێ جزء)ی تر، وای لێ دێت کە هەموو قورئانت لە (١٠ ڕۆژ)دا خەتم کردووە.

شێوەی پێنجەم: دووبارەکردنەوەی دوو خەتمە پێکەوە:

ئەویش پێکهاتووە لە شێوەی سێیەم و چوارەم، بۆیە دەست ئەکەیت بە دوو خەتمە پێکەوە: خەتمەی یەکەم هەموو ڕۆژێك (**دوو** جزء) دووبارە ئەکەیتەوە، لە ماوەی ئەو هەفتەیەدا لە سەر یەك دووبارەی ئەکەیتەوە، لە هەفتەی دووەم دا ئەچیت بۆ (دوو جزئی) تر، واتە:مانگی ئەکاتە (هەشت جزء).

خەتمەی دووەم: هەموو ڕۆژێك جزئێکی تازە ئەخوێنیت، وای لێ دێت خوێندنەوەکەت ڕۆژانە بە بەردەوامی (سێ جزء)ە، وە مانگانە خەتمەیەکی تەواوە، لەگەڵ ئەوەشدا (هەشت جزء) دووبارە ئەکەیتەوە زۆر بە باشی.

ئەم شێوەیە ئاڕاستە ئەکەم بۆ ئەو کەسانەی کە تووشی خاوبوونەوەیەکی دوور و درێژ بوونە لە دووبارە کردنەوەی قورئانی پیرۆز.

شێوەی شەشەم: هەموو مانگێك تەنها یەك خەتمە: ئەویش ڕۆژانە جزئێك دووبارە کەیتەوە، لە ماوەی مانگێك قورئان خەتم ئەکەیت، نابێت قورئان لەبەرکەر لەم پلەیە زیاتر دابەزێت، بۆیە هەندێك ئەڵێن ئەمە پلەی تەمبەڵانە.

شێوەی حەوتەم: دووبارەکردنەوە لە کاتی نوێژەکاندا: کاتەکانیشی زۆرە:

لەوانە: شەو نوێژ کە زۆر بە سوودە و تاقیکراوەیە، چونکە دڵ تێیدا ئارامە.

شێخ (عبدالفتاح المرصفي)[1] {ڕەحمەتی خوای لێ بێت} هەموو ڕۆژێك (١١) ڕکات نوێژی ئەکرد و (سێ جزئی) تێدا ئەخوێند.

---

(١) قورئان خوێن (الشيخ عبدالفتاح المرصفي) زانای ئەزهەر، لە پەیمانگای خوێندن قورئانی تەواو کردوە، هەروەها (القراءات العشر)ەی لە ڕێگەی

شێخ (فتحُ محمد باني بَتي)[1] شێخی قورئان خوێنی پاكستانی هەموو ڕۆژێك لە شەو نوێژدا(١٠) جزئی ئەخوێند.
هەروەها خوێندنی قورئان لە نوێژی تەراویح دا هەلێكە بۆ دووبارەكردنەوە.
هەروەها قورئان خوێندن لە نوێژە سونەتەكاندا، هەر یـەك لـە ئێمـە بـە زۆری سـورەتە بچـوكەكان ئـەخوێنێت لـە نوێژی سونەتدا، بەڵام ئەگەر زانیمان ڕۆژانە كەمترین شت(١٦) نوێـژی سـونەت ئەكـەین، وە نیـو لاپـەڕە قورئـانی تێدا ئەخوێنین، ئەوكاتە نیو جزء دووبارە ئەكرێتەوە.
شێوەی هەشتەم: دووبارەكردنەوە بە گوێگرتن لە كاسێتی تۆماركراو:
پشت بەستن بە كاسێتی قورئان لەبەران كە بەناوبانگن، ئـەویش بـەم شـێوازە ئـەبێت: كاسـێتێك لەگـەڵ خـۆت هەڵگرە ئەوكاتەی كـە ئەچـیت بـۆ سـەر كارەكـەت و لـەناو ئۆتۆمبێلەكـە گـوێی لێ بگـرە، یـان پـێش نووسـتن بـە مەرجێك گوێ گرتنت لە قورئانەكە بە (حدر) بێت، حەدریش جۆرێكە لە شێوازی خوێندنەوەی قورئان لە تەجویدا و تۆزێك خێرایی تێدایە.

دووەم/ دووبـارەكردنەوەی دوو كەسی (المراجعة الثنائية)

ئەوەیە كە دووبارەكردنەوە لەگەڵ یەكێكی تر ئەنجام بدرێت، باشتر وایە ئـەو كەسـەی تـر مامۆسـتایەكی شـارەزا بێت بۆ ئەوەی چاودێریت بكات لـە كـاتی لەبـەركردن و دووبارەكردنـەوەدا، ئەگـەر نـەبوو ئـەوە برادەرێكـی چـاك هەڵبژێرە، وە چەند شێوەیەكی هەیە دەست نیشانی ئەكەم.
شێوەی یەكەم: خوێندنەوەی قوتابی بەرامبەر مامۆستا
دووبارەكردنەوەی ئەو ئایەتانەی پێشو كە لە بەری بـووە، ئەمـەش بـۆ ئـەو كەسـانەیە كـە تـازە قورئـان لـە بـەر ئەكەن، بۆیە پێویستە لەسەر قوتابی ڕۆژانە بۆ مامۆسـتاكەی بیخوێنێتـەوە و پاشـان وانـەی تـازە وەربگرێـت كـە مامۆسـتاكەی بـۆی دیـاری ئـەكات، وە ئەگـەر مامۆسـتاكەی بینـی قوتابییەكـە زۆرباشـە لـە دووبـارە كردنـەوەی سورەتەكانی پێشوو ئەوە ئە چێتە سەر سورەتێكی تازە، ئەگەر باش دووبـارەی نـەكردەوە ئـەوە ئـەبێ لـەڕۆژی دووەم دووبارەی كاتەوە، وە نابێت مامۆستاكەی ڕازی بێت لەوقوتابیەی كە بە تەواوی دووبـارەی نەكاتـەوە وبـە بێ هەڵە .
شێوەی دووەم: دووبارەكردنەوە لەنێوان یەكتردا (المُدارسة والتكرار)
یادكردنەوەی قورئانی پیرۆز هەموو ڕۆژێك لە گەڵ برادەرێكت دا لە سەر دووبارەكردنەوەی سـورەتەكان، لـە گـەڵ ئەوەشدا لاپەڕەی یەكەم بەجێ بهێڵە و لە ڕۆژی دووەمدا لاپەڕەیەكی تازە بگۆڕە بەو سورەتەی كە دوای ئـەوەی

(الشاطبية والدرّة و الطيبة)ەوە لای زۆربەی مامۆستاكان تەواو كردووە تاوەكو بوە یەكێك كە زۆر بە جوانی قورئان ئەخوێنێتەوە.
(١) قورئان خوێن (الشيخ فتح محمد بن إسماعيل باني بتي) مامۆستای قورئان خوێنەكان لە وڵاتی (پاكستان) قورئانی لەبەر كرد هێشـتا منـداڵ بـوو، پاشان (القراءات العشر)ەی كۆكردەوە لە ڕێگەی (الشاطبية والدرّة و الطيبة) لە سەر دەستی قورئان خوێند(الشيخ إبو محمد محي الاسلام) و (الشيخ شير محمد شرواني)وە چەندین كتێبی هەیە دەربارەی (القراءات العشر)ە.

تر دێت، هەروەها هەرکاتێك لاپەڕەیەکی تـازەت زیـاد کـرد ئەوکاتـە ئەوانـەی پێشـووت دووبـارە کردۆتـەوە، بـەم شێوازە لاپەڕەیەکی زۆر دووبار ئەکەیتەوە.

شێوەی سێیەم: (ئیمامی بوخاری) لە **(عائیشەوە)** گێڕاوێتیەوە ئەویش لە **(فاطمة)**ەوە گێڕاوێتیەوە (ڕەزای خوایان لێ بێـت) ئەفـەرموێت: أَسَرَّ إِلَيَّ النَّبِيُّ – صلى الله عليه وسلم – (أَنَّ جِبْرِيلَ كَانَ يُعَارِضُنِي بِالْقُرْآنِ كُلَّ سَنَةٍ ، وَإِنَّهُ عَارَضَنِي الْعَامَ مَرَّتَيْنِ، وَلاَ أُرَاهُ إِلاَّ حَضَرَ أَجَلِي)[1].

واتە: پێغەمبەرﷺ شتێکی پێم گوت بە نهێنی، کە وا جیبرائیل هەموو ساڵێك ڕووبەڕووم ئەبوەوە و قورئـانی بـۆم ئەخوێندەوە و فێری ئەکردم، بەڵام ئەمساڵ دوو جار دووبارە بوەوە، وە من هیچ نابینم تەنها ئەوە نـەبێت مـردنم نزیك بۆتەوە.

ئەم فەرموودەیە چەند سوودێکی هەیە، بـەڵام جێـی ئـەوە نییـە کـە زۆر درێـژەی پـێ بـدەین، بـەڵام ئـەوەی کـە مەبەستمانە لێرە ڕووبە ڕوو بوونەوەی جبرائیل (ڕەزای خـوای لێ بێـت) واتـە:ڕووبـەڕوو بوونـەوە و خوێندنـەوەی قورئان لە نێوانیاندا تاوەکو ئەو ئایەتانەی ماوە لە سینگیدا بمێنێت و ئەوەی ڕۆیشتووە نەسخ بێتەوە، بـۆ دڵنیـا کردن و لەبـەرکردنی بـە تـەواوی، بۆیـە ڕووبـە ڕوو بوونەوەکـەی سـاڵی کۆتـایی دوو جـار بـوو وەکـو (إبن کثیر) فەرمووی[2].

بۆیە لە ڕۆشنایی ئەمەدا ئەڵێم: ئەم شێوازە گونجاوە بۆ قورئان لەبەرکەرەکان زیاد لەوانی تر.

ئەگەر خوای گەورە لەبەرکردنێکی تەواو و چاکی پێت بەخشـی،ئەگـەر چـەند جـزئێکیش بێـت ئـەوە لەسـەر ئـەم هەنگاوانە پابەند بە:

١– لە گەڵ یەکێك لە برادەرەکانت ڕێك بکەوە بۆ ڕووبەڕوونەوە(المعارضة)کە پێکەوە قورئان بخوێنن، ئـەوەش لـە ساڵانە یان مانگانە یان هەفتانە یان ڕۆژانە ئەنجام ئەدرێت، وە باشتر وایە ڕۆژانە بێت،بۆ نموونـە دەسـت بکـە بە خەتمەی سورەتی (البقرة) بە مەرجێك یەکێکیان روبعی حیزبی یەکەم بخوێنیـت (ربع الحزب الاول) دووەم کەسیش گوێڕایەڵی و چاودێری ئەکات، پاشان دووەم کەس ڕوبعی دووەم ئەخوێنێت، هەرەوها بە ڕیز تـاوەکو کۆتایی جزئی یەکەم.

٢– پاشان شێوەکە بە پێچەوانەوە ئەنجام بدرێت، واتە: دووەم کەس ڕوبعی یەکەم ئەخوێنێت.

٣–لە کۆتایی دانیشتنەکەدا یەکێکیان پرسیار ئاڕاسـتەی ئـەویتریان بکـات، وە باشـتر وایـە پرسـیارەکان لـە نـاو ئایەتەکان بێت و لە کۆتایی لاپەڕەکەوە بێت.

٤–پاشان دووەم کەس بە هـەمان شـێوە بیخوێنێتـەوە، ئەگـەر هـەردوولا لـە سـەر ئـەم شـێوازە بـەردەوام بـن و دانەبڕێن ئەو کاتە قورئانی پیرۆز بە تەواوی ئەچەسپێت لەدڵیاندا إنشاءالله.

٥–ئەم شێوەیە ناوی لێ ئەنێین وانە خوێندن پێکەوە(المُدارسة)، بۆیە سـەلمێندراوە لـە تاقیکردنەوەکانـدا، ئـەم شێوازە زۆر باشە و سەرکەوتوو بووە و بە چەند شێوەیەك ئیشی پێ ئەکرێت:

---

(١) صحيح: رواه البخاري(٦/٢٢٩).

(٢) فضائل القرآنل لابن كثير:(٧٤).

لەوانە: مامۆستا ڕاسپێرێت بەو قوتابیانەی كە زۆر باشن كەوا خوێندن بـە قوتابییـەكانی تـر بڵـێن هەریـەك جزئـی برادەرەكەی كە خوێندوویەتی ڕۆژانە تۆماری كات لە گەڵ ژمارەی هەڵەكان.

هەروەها لەوانە:مامۆستا لە گەڵ قوتابییەكانی بە كۆ بیان خوێنێ، هەریەكیان (ربع)ێك بخوێنن بە ڕیـز، یـان هـەر یەكێكیان كاتێكی دیاریكراوی هەبێت.

تێبینی:

زۆر لەوانەی كە قورئان لەبەر ئەكەن وا گومان ئەبەن كە دووبارەكردنـەوە دەسـت پـێ ناكـات تـەنها لـە كۆتاییـدا نەبێت و دوای ئەوەی هەموو قورئان لەبەركەیت، ئەمەش هەڵەیە، بۆیە دووبارەكردنەوە لە یەكـەم وانـەوە دەسـت پێ ئەكات.

پێویستە دووبارەكردنەوە دوو جار زیاتر بێت لە(لەبەركردن).

بۆیە دروشمی قوتابی (شعار الطالب) كەم بێت بۆ لەبەركردن لەوەی كە زۆرتر بێت، هـەروەها قوتـابی ئامادەبێـت بۆ خوێندنەوە هەركاتێك كە داوای لێ بكرێت.

هەندێك شێوازی سەیر لە دووبـارەكردنەوە

هەندێك شێوەی سەیر و سەمەرم خوێندەوە لە كاتی دووبارەكردنـەوەدا پـێم خـۆش بـوو باسـی كـەم بـۆ قورئـان خوێنەكان لە ڕووی زانیارییەوە،نەك لە ڕووی ئەوەی پشتی پێ ببەستی:

دووبارەكردنەوەی بازنەیی: ئەمەش هەندێك لە مامۆستای وڵاتی (صۆماڵ) پێمیان ڕاگەیاند كە ئەم شێوازە بڵاوە لـە ناویاندا تاوەكو ئەمڕۆ، ئەویش ئەوەیە: كۆمەڵێك كۆ ئەبنەوە لە قورئان لەبـەرەكان بـە شـێوەی بازنـەیی، پاشـان یەكێكیان ئایەتێك ئەخوێنێت لە بەر لە هەر سورەتێك بێت، وە دووەم كەس ئایەتی دووەم ئەخوێنێت، پاشان بێ دەنگ ئەبێت و سێیەم كەس بەردەوام ئەبێت.... هەروەها هەریەك لەوانە یەك ئایەتێك بخوێنێت، ئەمە سـوودێكی تێدایە لەگەڵ ئەوەی ڕەچاوی ئەم تێبینیانە بكەیت:

١- هەموویان بە نهێنی بیخوێنن، پاشان كە سەرەی یەكێكیان هات دەنگی بـەرز بكاتـەوە تـاوەكو خوێندنەكـەی نەپچڕێت.

٢- سوودێكی زۆر گەورەی هەیە ئەوەش ئەوەیە كە هەموویان سورەتەكەیان ئامـادە كـردووە، وە ئـەم شـێوازەم بینی هەر یەك لەم وڵاتانە (بۆسنە و هەرسك).

گوێگرتنی مامۆستا زیاتر لە یەك قوتابی لە یەك كاتدا

مامۆستاكە گـوێ لـە سـێ یـان چـوار قوتـابی پێكـەوە ئـەگرێت لـە كـاتی دووبارەكردنـەوەدا، هـەموویان پێكـەوە ئەیخوێنن، وە هەریەكێكیان دووبارەكردنەوەكەی جیاوازە لەویتر، وە بە دەنگێكی مام ناوەندی مامۆستاكە گـوێ لـە هـەموویان ئـەگرێت و بـە بـێ تێكـەڵ بـوون، وە هەڵەكانیشـیان بـۆ ڕاسـت ئەكاتـەوە،چـونكە مامۆسـتاكەیان لەبەركردنێكی چاكی هەیە و لە هەمان كاتدا شارەزایەكی دوور و درێژی هەیە دەربارەی قوتابییەكانی.

ئـەم شـێوازەم بینـی لـە وڵاتـی(پاکسـتان)، بـەڵام ئـەم شـێوازە ناگونجێـت بـۆ ئـەوەی مۆڵـەت (إجازة) بدرێتـە قوتابی،چونکە مۆڵـەت پێدان ئـەبێ
ئەو مامۆسـتایە ئایـەت ئایـەت گـوێ
بیسـتی قوتابییەكـەی بێـت تـاوەکو
هیچ پیت و وشەیەکی لە کیس نەچێت، وە خەتمەی (إجازة) ئەبێ بە (تەرتیل و تەجویدێکی)باش بێت.

بەشی پێنجەم

وەسیێت و ئامۆژگاری

ئەمەش پێکهاتووە لە دوو باس:

باسی یەکەم: وەسیێت و ئامۆژگاری تایبەت بۆ ئەوانەی کە هەموو قورئانی پیرۆزیان لە بەرکردووە.

باسی دووەم: وەسیێت و ئامۆژگاری گشتی بۆ ئەوانەی کە قورئان لەبەر ئەکەن.

باسی یەكەم

وەسێت و ئامۆژگاری تایبەت بەوانەی كە هەموو قورئانی پیرۆزیان لە بەركردووە

پاش ئەوەی خوای گەورە لەبەركردنی قورئانی پیرۆزی پێت بەخشی ڕەچاوی ئەم وەسێتانە بكە:

١- بـەدوای مامۆسـتایەكی شـارەزای مۆڵـەت پێـدراودا بگـەڕێ (شیخ مجاز)وە بـە سـەنەدێكی بـەرزەوە بگاتـە پێغەمبەرﷺ وە گوێ بیستت بێ لە سەرەتاوە تاوەكو كۆتایی قورئانەكە لە بەر و بە تەجویدەوە بیخوێنیـت بـۆی بە ڕیوایەتی (حفصی كوڕی عاصم) بۆیە وریا بە تەنها لەبەری نەكەیت یان لە قوتابخانە.

وە هەركەسێك قورئانی لەبەركرد و لای مامۆستایەكی شارەزای مۆڵەت پێدراو نەیخوێند كە سـەنەدی هەیـە ئـەوە لەبەركردنەكەی ناتەواوە، وە مەبەست لە شارەزا واتە: بەئەحكامی (تجوید و مخارج و صفات).

مۆڵەت پێدراو:ئەوەیە كە (مجاز) بێت لە لایەن مامۆستاكەی كە بخوێنێت لای .

و(السند) بریتییە لەو زنجیرە مامۆستا قورئان خوێنانەی كە قورئانیان گەیاندووە بە ئێمە لە ڕێگەی ئەوانەوە، وە ئەوان بە زنجیرە ئەگەنە پێغەمبەری خواﷺ تا وەكو ئەم سەدەی ئێمە سوپاس بۆ خوای گەورە .

٢- پـاش ئـەوەی هـەموو قورئانـت خوێنـد لای مامۆسـتاكەت و مۆڵـەتت وەرگـرت (إجازة) ئاسـاییە بـەدوای مامۆستایەكی تر بگەڕێیت كە سەنەدەكەی بەرزتر بێت.

٣- كەمترین شت (متن الجزرية) لەبەركەیت لە تەجویدا، وە ئەگەر توانات زیاتر بـوو ئـەوە(الشاطبية) لەبەركـە لـە (علم القراءات) كە بریتییە لە شیعرێكی جوان.

٤- پێویستە لە سەرت زۆر گرنگی بدەی بە دووبارەكردنـەوە بـە تایبـەتی لـە یەكـەم قۆنـاغی خەتمـەی قورئـانی پیرۆز.

٥- هەوڵ دە شەو نوێژ زۆر بكەیت چونكە زۆر بەسوودە و زیاتر بچەسپێت لە سینگدا.

٦- هـەروەها گرنگـی بـدە بـە نوێـژی تـەراویح تـاوەكو خوێندنـەوەی قورئانـت باشـتر بێـت بـە تایبـەتی لـە ناو(میحراب)دا.

٧- لەماوەی جارێكدا ئەو ئایەتانەی كە لە كۆتایی سورەتەكانە، دووبارەی كەرەوە بۆ ئەوەی لەبەركردنەكەت بە هێز بێت، چونكە زۆربەی خەڵكی كۆتایی سورەتەكانیان زوو لە یاد ئەچێتەوە.

٨- هەوڵ دە لە كاتی دووبارەكردنەوەدا بایەخ بە واتای ئایەتەكان بدە بۆ ئەوەی زیاتر لەبەركردنەكـەت بـە هێـز بێت.

٩- چاپێكی قورئـان بخـەرە گیرفانـت و بـە هـیچ شێوەیەك لێـت دانـەبڕێت، چـونكە قورئـان تاكـە برادەرە كـە برادەرێتی بپارێزیت، هەروەها بایەخ بە یەك چاپ بدە و بە هیچ شێوەیەك نەیگۆڕیت.

١٠- هەوڵ بدە لە كاتی خوێندن لای مامۆستاكەت دەفتەرێك لە گەڵ خۆت بەرە و هەرچی ئامۆژگاری و شتی بـە سوود هەیە بینووسە، چونكە لە ئاڵتوون بە نرخترە.

باسی دووەم

وەسێت و ئامۆژگاری گشتی بۆ قورئان خوێنەکان و فێر خوازیانی زانستی شەرعی

١- پێویستە نیەتت پاك کەیتەوە لە هەر هەنگاوێکدا، وەکو پێغەمبەرﷺ ئەفەرموێت: (إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَلِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَإِلَى رَسُولِهِ وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا أَوِ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ)[1] .

واتــە: هــەموو کارێك بــە نیـازی دڵـەوە وەردەگیرێـت هــەر کەسـێك چ نیازێـك لــە دڵیـدا هــەبێت هــەر ئــەوەی بـۆ دەنوسـرێت، جـا هــەر کەسـێك کـۆچ بکـات بـۆ لای خـوا و پێغەمبەرەکـەی ئـەوا کۆچـەکەی بـۆ لای خـوا و پێغەمبەرەکەیەتی، وە هەر کەسێك لە بەر دونیا کۆچ بکات بۆ ئەوەی دەستی بکەوێت یان ئافرەتێك مـارە بکـات ئەوا کۆچەکەی بۆ لای ئەوەیە کە کۆچی بۆ کردووە.

٢- دور بکەوە لە هەموو تاوانێك بە هەموو جۆر و شێوەیەکی، بە تایبـەتی ئـەنجام دانـی تـاوان بـە گـوێ و چـاو، چونکە ئەو دووانە ترسناکترین تاونن،پاشان وا هەست کە دڵ بریتییە لە حەوزێکی ئاو و لە سێ جێگاوە ئاو دێتـە ناوی،ئەگەر لە لایەکێوە ئاوی ڕۆشن و پاکی بۆ هات ئەوە حەوزەکـەش ئـاوی پـاك وەرئـەگرێت، هـەروەها دڵـیش ئەگەر لە هەر شوێنێکەوە شتی باشی بۆ هات ئەوە پڕی شتی چاکە ئەبێت، ئەگـەر شـتی خراپـی وەرگـرت وەکـو گۆرانی، ئەو کاتە پڕی ئەبێت لە شتی خراپ،وە ئایەت و فەرموودەش لەو دەربارەیەوە زۆرە

٣- وریا بە لە تەماشاکردنی شتی خەراپ لە تەلەفزیۆن وەکو فلیم و زنجیرەی خەراپ(المسلسلات)چونکە قورئـان لــە دڵ دوور ئەخاتــەوە،وە لــە جێگەیـدا خۆشەویسـتی و ئـارەزوو لــە دڵ ئــەڕوێنێت،چـونکە وای لێ دێـت پـاش ماوەیەکی تر دڵ ڕەش ئەکات، وە ئامۆژگاری و ئایەتی قورئان و فەرموودە کاری لێ ناکات،هەروەها گومان و دڵـە ڕاوکێی شەیتان زاڵ ئەبێت بە سەرێوە.

٤- وریا بە لە خوێندنەوەی ئەو گۆڤارانەی کە وێنەی خراپی تێدایە، چـونکە ڕەوشـت تێـك ئـەدات، تەنانـەت بـۆ خۆشی خۆتیش تەماشای مەکە.

بۆیە کاتەکانت بۆ ئەو شتە خراپانە نییە،بـەڵکو بـۆ دووبارەکردنـەوەی کتێبەکـەی خـوای گـەورە و خوێندنـەوەی زانستی بە سوودە.

٥- ئاساییە کە بەرنامەیەکی ڕۆژانەت هەبێت بۆ وەرزش وەکو:بەرز کردنەوەی ئاسنی قورس (**رفع الاثقال**)، یان مەلەوان کردن و یاری تۆپێن، بە مەرجێك لە سنووری شەرع لا نەدەیت.

٦- وریا بە لە چەند جۆرە یارییەك وەکو(**شطرنج**) و هەموو یاریەکی وەرەقە.

٧- ئاگادار بە یەك خولەك لە کاتەکەت بە فیڕۆ نەدەیت،لە چی شتێکدا ......؟ وە لە کـوێ ئەیبەیتـە سـەر.....؟ وە لە گەڵ کێ.....؟ چونکە کاتی ئیماندار لە ئاڵتوون بە نرخترە.

---

(١) صحيح البخاري: ٩/١ الحديث رقم (١).

٨- هەموو گەنجێك لە یەكەم تەمەنیدا توانایەكی زۆری هەیە بۆ لەبەركردن بۆیە ئەو توانایەت بە لەبەركردنی قورئانی پیرۆزەوە ببەرە سەر، ئەگەر تەواو بوویت لێی پاشان بچۆرە سەر زانستی شەرعی وەكو (متن الجزرية والبيقونية والفية ابن مالك في النحو) پاشان لە یادت نەچێت و بچۆرە سەر تەفسیری قورئانی پیرۆز و زانستەكەی و فقە و ژیاننامەی پێغەمبەرﷺ، وە خوێندنەوەی ئەو كتێبانە:لای مامۆستا و زانایان ئەخوێندرێت.

٩- وریابە ئازاری دایك و باوكت نەدەیت چونكە ئەوان زۆر باشەیان لە گەڵت كردوون.

١٠- ئەوكاتەی كە بە تەنهای لە ژوورەكەی خۆتی وریا بە خۆت لە گەڵ شتێكی بێ سوود خەریك نەكەیت، چونكە پێویستە لە سەرت كاتەكانت رێكخەیت و هیچ كاتێك نەهێڵیتەوە تاوەكو شەیتان بەرەو شتی خراپە سەرقاڵت بكا.

١١- وریا بە لە دانیشتن لە گەڵ خەڵكانی خراپكار، چونكە ئەوان دڵ رەق ئەكەن و قسەكانیان بە دەوری ئارەزوو و شتی حەرامدا ئەسورێتەوە.

١٢- هەموو ئێوارانێك پێش خەوتن پرسیار لە خۆت بكە، چیت بۆ ئیسلام پێشكەش كردووە......؟چی بۆ پێشكەش ئەكەیت......؟

١٣- یادی خوای گەورە زۆر بكە وەكو دووبارەكردنەوەی وشەی یەكتا پەرستی (لا إله إلا الله) وە زۆر سەڵاوات لە سەر پێغەمبەرﷺ، وە زۆر لە خوا پاڕانەوە.

كۆتایی نووسەر

لە كۆتاییدا ئەی برای بەڕێز پاش خوێندنەوەی ئەم كتێب و باسە واتۆ ئەو بەرهەمە گرنگانە ئەبینی لە بەرامبەرت ئەویش:

١- هاتنی ئەم باسە بە گشتی وەڵامی پرسیاری زۆر لە خەڵكی بوو كە داوایان ئەكرد،ئەویش ئەوەیە:چۆن قورئانی پیرۆز لە بەر ئەكەیت ؟

٢- ئەم باسە لە بارەی دووبارە كردنەوەدا بە هیچ شێوەیەك بێ ئاگا نەبوو،بۆیە لە چەندەها جێگا باسم كردووە.

٣- هەروەها ئەم باسە زۆر گرنگی بەوە داوە كە پێویستە قورئان لە خاوەن پسپۆڕ و شارەزا وەرگریت،پێویستە مۆڵەتی (إجازة) قورئان وەرگرتن بە دەست بهێنێت و بە دوای ئەو كەسانە بگەرێیت كە بە سەنەدەوە ئەگەنە پێغەمبەرﷺ لە قورئان خوێندن دا.

٤- هەروەها ئەم باسە بە چەند وەسێت و ئامۆژگاریەك كۆتایی پێ هات كە بۆ قورئان لەبەرەكان و قوتابییانی زانست زۆر گرنگە.

لە كۆتاییدا زۆر سوپاسی ئەو مامۆستا بەڕێزانە و ئەو شێخ و زانایانە ئەكەم كە ئەم باسەیان خوێندەوە،هەروەها ئەوبرایانەی كە تێبینیان هەبوو لە سەری.

داوا لە خوای گەورە ئەكەم تەنها لە بەر خاتری ئەو بێت و دوور بێت لە ڕیا إنه سميعٌ قريبٌ مجيب.

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين

يحيى بن عبدالرزاق الغوثانى
جدة - الأحد/٢٩/شوال/١٤١٤هـ
١٩٩٤/٤/١٠م

كۆتـایی وەرگێڕ

لە كۆتاییدا داوا لە خوای گەورە ئەكەم ئەم كارەم لێ قبوولٚ كات و بیخاتە تەرازوی كردەوە چاكەكانم لە ڕۆژی كۆتاییدا و دوور بێت لە ڕیا و سومعە،هەروەها خەلٚكانیش لێی سوودمەند بن و ببێتە مایەی ئەوەی كە ئەم قورئانە پیرۆزە لە ناو سینگیاندا جێگیر بێت، وە پاش كۆتایی هاتن بەم نامیلكەیە زۆر سوپاس و ستایشی خوای گەورە ئەكەم كە بۆی ئاسان كردم لە وەرگێڕانی.
وە سوپاسی ئەو مامۆستا و برا بەڕێزانە ئەكەم كە یارمەتیدەرم بوون لە ڕاست كردنەوەی هەلٚەكان و چاپ كردنیدا، هەروەها داواكارم لە هەموو براو خوشكێكی موسلٚمان هەر هەلٚەیەكیان بینی لەم وەرگێڕانەدا چاو پۆشی لێ بكەن و ئاگادارم بكەنەوە لێی، وە هەر سەرنج و تێبینیەكیان هەیە كە بچێتە قالٚبی خزمەت كردنی قورئانی پیرۆز و هاوكاری كردنی موسلٚمانان بۆ لەبەركردنی قورئانی پیرۆز بەم ناونیشانەی خوارەوە ئاگادارم بكەنەوە.
خوای گەورە پاداشتی هەموو لایەك بداتەوە و یارمەتی دەربێت بۆ لەبەركردنی قورئان و كار پێ كردنی و بەرجەستە كردنی فەرمانەكانی خوای گەورە كە لە قورئانەكەیدا هاتووە لە ژیانی ڕۆژانەماندا وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آلە وصحبە وسلم.

وآخر دعوانا أن الحمدلله رب العالمین

ژ. مۆبایل: (٠٧٧٠١٢٨٤٥٣١)
ئیمێلٚ : yahya.setar@yahoo.com
یحیی ستار محمد شێخانی
كەركوك ٢٤/ ڕەبیعی یەكەم /١٤٣٢ك
یەك شەممە ٢٠١١/٢/٢٧ ز

لە بلاٚوكراوەكانی مالٚپەڕی ئاشتی
www. ashtyk.com

اسم الملف:	Quran .doc
الدليل:	D:\مالبه ری ئاشتی\یحیی ترجمة\كيف تحفظ القران الكريم
القالب:	D:\كيف تحفظ القران الكريم\كيف تحفظ القرآن الكريم ٢.dot
العنوان:	
الموضوع:	
الكاتب:	DR.Ahmed Saker
الكلمات الأساسية:	
تعليقات:	
تاريخ الإنشاء:	٢٠١٢/٠٨/١٠ ١٠:٠٦:٠٠ م
رقم التغيير:	٤
الحفظ الأخير بتاريخ:	٢٠١٢/٠٨/١٠ ١٠:٢٢:٠٠ م
الحفظ الأخير بقلم:	yahya
زمن التحرير الإجمالي:	١٦ دقائق
الطباعة الأخيرة:	٢٠١٢/٠٨/١٠ ١٠:٢٤:٠٠ م
منذ آخر طباعة كاملة	
عدد الصفحات:	٥٦
عدد الكلمات:	١٥,٣٤٣ (تقريباً)
عدد الأحرف:	٨٧,٤٥٩ (تقريباً)